

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૨૦૭૨૭/૨૦૧૮

મંજૂરી અને સહી માટે :

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ જે. બી. પારડીવાલા

સહી/—

અને

માનનીય સુશ્રી ન્યાયમૂર્તિ નિશા એમ. ઠાકોર

સહી/—

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી હા.
---	---

	આપવામાં આવી શકે છે?	
૨	પત્રકારને સંદર્ભ કરવામાં આવશે કે નહીં?	હા.
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?	ના.
૪	શું આ કેસમાં ભારતનું બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટને સંબંધિત કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે ?	ના.

=====

ઈડી અને એફ મેન કોમોડિટીઝ ઈન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા

=====

ઉપસ્થિતિ :

શ્રી માનવ એ મેહતા, અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે વકીલ

શ્રી ડી. કે. ત્રિવેદી, પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૫ માટે વકીલ

શ્રી દેવાંગ વ્યાસ, પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે ભારતના વધારાના સોલિસિટર

જનરલ

શ્રી નિકુન્ટ કે. રાવલ, પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨ માટે વકીલ

શ્રી પાર્થ એચ. ભટ્ટ, પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૪ માટે વકીલ

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૩ માટે ડી. એસ. દ્વારા આપવામાં આવેલી સૂચના

=====

કોરમ:માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ જે. બી. પારડીવાલા

અને

માનનીય સુશ્રી ન્યાયમૂર્તિ નિશા એમ. ઠાકોર

તારીખ:૦૫/૦૧/૨૦૨૨

મૌખિક ચુકાદો

(પર: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે. બી. પારડીવાલા)

૧. ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ આ રિટ-અરજી દ્વારા, એક ખાનગી મર્યાદિત કંપની, રિટ-અરજદારે નીચે મુજબની રાહતો માંગતી દાદ માગી છે:

“(અ) પ્રતિવાદી નંબર ૫ ની તરફેણમાં જારી કરાયેલ એડવાન્સ લાઈસન્સ નંબર ૦૫૧૦૪૦૨૬૮૬ તારીખ ૨૪/૦૫/૨૦૧૭ ના

સંદર્ભમાં નિકાસ જવાબદારી પૂર્ણ કરવાના સમયગાળાને લંબાવવા માટે પ્રતિવાદી નંબર ૪ ને આદેશ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરો અને પ્રતિવાદી નંબર ૪ ને ઉપરોક્ત એડવાન્સ લાઈસન્સના સંદર્ભમાં 'વાસ્તવિક વપરાશકર્તા' ની શરતમાં છૂટ આપવા અને ખરીદનાર અથવા તેના નોમિનીને માલસામાનની પ્રક્રિયા કરવા અને ફરીથી નિકાસ કરવા માટે માન્ય એડવાન્સ લાઈસન્સની મંજૂરી આપવા માટે નિર્દેશ આપો.

(બી) અરજદારને 'જેમ છે તેમ' માલસામાનની પુનઃ નિકાસ કરવાની મંજૂરી આપવા માટે આદેશપત્ર અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરો; અને પ્રતિવાદી નંબર ૪ ને અગાઉથી લાઈસન્સ નંબર ૦૫૧૦૪૦૨૬૮૬ તારીખ ૨૪/૦૫/૨૦૧૭ હેઠળ પ્રક્રિયા અને પુનઃ નિકાસની જરૂરિયાતને માફ કરવા માટે નિર્દેશ આપો;

(સી) પ્રતિવાદી નંબર ૩ ને હાલમાં ગાંધીધામ ખાતે વેરહાઉસમાં પડેલા માલસામાનને જપ્ત કરવા અથવા અરજદાર સામે વિષય માલસામાનના સંદર્ભમાં કસ્ટમ્સ ડ્યુટીની માંગ અને/અથવા અમલ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકવા માટે યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરો;

(ડી) આ અરજીની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી છે, આ માનનીય કોર્ટ પ્રતિવાદી નંબર ૩ ને માલ જમ કરવા માટે પગલાં લેવા સહિત કોઈપણ બળજબરીથી પગલાં લેવાથી અટકાવે છે;

(ઈ) આ અરજીની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી છે, કે આ માનનીય કોર્ટ પ્રતિવાદી નંબર ૩ ને કોઈપણ બળજબરીથી પગલાં લેવા અને અરજદારને કાર્ગો પર કસ્ટમ્સ ડ્યુટી ચૂકવવા માટે દબાણ કરતા અટકાવવાનો આદેશ આપવાની કૃપા કરે;

(એફ) આ અરજીની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી છે, આ માનનીય કોર્ટ પ્રતિવાદી નંબર ૩ ને અરજદારને વ્યક્તિગત સુનાવણી આપવા માટે નિર્દેશ આપે છે;

(જી) ઉપરની પ્રાર્થના કલમ (ડી), (ઈ) અને (એફ) ના સંદર્ભમાં વચગાળાની રાહત માટે;

(જી) આ અરજીના ખર્ચ અને તેના પર કરવામાં આવેલા આદેશો માટે, અને

((i) કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં આ માનનીય કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવી વધુ અને અન્ય રાહત માટે.”

૨. આ મુકદ્દમાને જન્મ આપતી હકીકતો નીચે પ્રમાણે સારાંશિત કરી શકાય છે:

૨.૧ રિટ-અરજદાર કંપની અધિનિયમ, ૧૯૫૬ (ટૂંકમાં, 'અધિનિયમ ૧૯૫૬') હેઠળ નોંધાયેલી ખાનગી મર્યાદિત કંપની છે. રિટ-અરજદાર મેસર્સ ઇડી એન્ડ એફ મેન હોલિંગ્સ લિમિટેડની સંપૂર્ણ માલિકીની પેટાકંપની છે, જેની નોંધાયેલ ઓફિસ યુનાઇટેડ કિંગડમમાં છે. ઇડી એન્ડ એફ મેન જૂથ પ્રતિવાદી નંબર ૫ કંપનીમાં શેરહોલ્ડર છે.

૨.૨ રિટ-અરજદાર ખાંડ અને આનુષંગિક કૃષિ ઉત્પાદનોના વેપારના વ્યવસાયમાં રોકાયેલો છે. પ્રતિવાદી નંબર ૫ આંતરરાષ્ટ્રીય બજારમાં વેચાણ/નિકાસના હેતુ માટે કાચી ખાંડને શુદ્ધ કરવાના વ્યવસાયમાં રોકાયેલો છે. પ્રતિવાદી નંબર ૫એ ભારત સંઘ દ્વારા ૬ જુલાઈ, ૨૦૧૬ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલ અધિસૂચના નંબર ૪૧/૨૦૧૬-કસ્ટમ્સના સંદર્ભમાં ૨૪ મે, ૨૦૧૭ના રોજ ૦૫૧૦૪૦૨૬૮૬ નંબર ધરાવતું એડવાન્સ લાઈસન્સ અધિકૃતતા મેળવ્યું હતું.

૨.૩ કસ્ટમ્સ ટેરિફ એક્ટ, ૧૯૭૫ (ટૂંકમાં, 'એક્ટ ૧૯૭૫') હેઠળ, ટેરિફ આઈટમ નંબર ૧૭૦૧ ના ક્રમ નંબર ૬૩ હેઠળ, પ્રાદેશિક સત્તામંડળ/વિદેશ વેપારના મહાનિર્દેશક દ્વારા જારી કરાયેલ માન્ય એડવાન્સ અધિકૃતતા સામે નિકાસ કરાયેલ ખાંડ પર ચૂકવવાપાત્ર કસ્ટમ્સ ડ્યુટી શૂન્ય છે.

૨.૪ રિટ-અરજદાર અને પ્રતિવાદી નંબર ૫એ ધિરાણના આધારે ૪૨૦૦ એમ. ટી. એસ. કાચી ખાંડના વેચાણ માટે અનુક્રમે ૧૩મી જૂન ૨૦૧૭ના રોજ કરાર કર્યો હતો.

૨.૫ રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી એવું લાગે છે કે પક્ષો વચ્ચેની સમજણ એ હતી કે કાર્ગો તેના દ્વારા રાખવામાં આવેલી અગાઉથી અધિકૃતતાના સંદર્ભમાં પ્રતિવાદી નંબર ૫ દ્વારા ખરીદવામાં આવશે.બોન્ડ ટુ બોન્ડ કરારની સંબંધિત કલમો અહીં નીચે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવી છે:

“વિશેષ શરતો:

અ) એ સ્પષ્ટ રીતે સમજી શકાય છે કે એ. એલ. એસ. (એડવાન્સ લાઈસન્સ સ્કીમ) મંજૂરી સામે ખરીદવામાં આવતી ખાંડ.

કલમ ૭:ચૂકવણી:

ખરીદનાર સંમત થાય છે કે અંતિમ કરાર મૂલ્યનો ૧૦૦% વેચનારના ઇન્વોઇસની નકલ મુજબ બેંક ટ્રાન્સફર દ્વારા વેચનારની નામાંકિત બેંકને કોઈપણ ઓફસેટ અને કપાત વિના, કાર્ગો ઉપાડવા સામે જ અઠવાડિયાની અંદર ચૂકવવામાં આવશે.

વિકેતા કરારબદ્ધ કાર્ગોની કસ્ટમ્સ મંજૂરીના હેતુઓ માટે નીચેના દસ્તાવેજો પ્રદાન કરવાનું કામ કરે છે.

અ) બિલ ઓફ લેડિંગ

બી) મૂળ પુરવઠો ભરતિયું નકલ

સી) લોડ પોર્ટ પર વજન અને ગુણવત્તાનું પ્રમાણપત્ર

ડી) મૂળનું પ્રમાણપત્ર.

વિકેતા ખરીદદારની લેખિત/ઇમેઇલ વિનંતી પર ખરીદદાર દ્વારા જરૂરી અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજો પ્રદાન કરવાનો પ્રયાસ કરશે. અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજ માટે વાસ્તવિક ખર્ચ/ચાર્જ ખરીદદારના ખાતા પર

રહેશે.વધારાના દસ્તાવેજો કોઈપણ રીતે ચુકવણી માટે પૂર્વશરત નહીં બનાવે.

કલમ-૧૨:સામાન્ય શરતો:

એ) કરારમાં કોઈપણ સુધારા અને પૂરવણીઓ ત્યારે જ માન્ય છે જ્યારે તે પક્ષો દ્વારા લેખિતમાં સંમત થાય અને બંને પક્ષોના અધિકૃત પ્રતિનિધિ દ્વારા હસ્તાક્ષર કરવામાં આવે અને પક્ષોને પહોંચાડવામાં આવે;

બી) માલમાં જોખમ તે જ સમયે ખરીદદારને પસાર થશે જ્યારે તેને કસ્ટમ્સ દ્વારા સાફ કરવામાં આવશે.કાર્ગોનું ડી-બોર્ડિંગ કર્યા પછી અથવા રિફાઈનરીઓમાં સ્થળાંતર કરવા માટે ટ્રકો પર કાર્ગો ઉપાડવામાં આવે તે જલદી ખરીદદાર વીમાને આવરી લેવા માટે જવાબદાર રહેશે.

સી) તે સમજી શકાય છે કે માલિકીની તબદીલીનો કરાર માત્ર કસ્ટમ હેતુઓ માટે કરવામાં આવી રહ્યું છે. આ કરારની શરતો અને માલિકી કરારના હસ્તાંતરણ વચ્ચે કોઈ સંઘર્ષની સ્થિતિમાં, આ કરારની શરતો પ્રબળ રહેશે.

ડી) માલનું શીર્ષક ખરીદદારોને ત્યાં સુધી આપવામાં આવશે નહીં જ્યાં સુધી વેચાણકર્તાઓને કોઈપણ ઓફસેટ અને કપાત વિના ઉપાડવાના જથ્થા માટે ૧૦૦% ચુકવણીની રસીદ ન મળે.”

૨.૬ ૧૬મી જૂન, ૨૦૧૭ના રોજ રિટ-અરજદાર અને પ્રતિવાદી નંબર ૫એ વેચાણ કરારમાં પરિશિષ્ટ દાખલ કર્યું હતું, જેમાં રિટ-અરજદાર દ્વારા વેચવાના માલસામાનનો જથ્થો ૪૨૦૦ એમટીએસથી વધારીને ૭૩૩૭ એમટીએસ કરવામાં આવ્યો હતો.

૨.૭ કરાર અનુસાર, પ્રતિવાદી નંબર ૫ એ ભુજ (કચ્છ) જિલ્લાના અંજાર તાલુકામાં વર્સામેદી ગામમાં સ્થિત તેની ખાંડ રિક્ષાઈનરીમાં કાર્ગોને સફેદ શુદ્ધ ખાંડમાં શુદ્ધ કરવાનો હતો અને બિલ ઓફ એન્ટ્રીની એક્સ-બોન્ડ મંજૂરીની તારીખથી છ (૬) મહિનાના સમયગાળાની અંદર ફરીથી નિકાસ માટે તેની પ્રક્રિયા કરવાનો હતો અને ત્યારબાદ શુદ્ધ સફેદ ખાંડને વિશ્વ બજારમાં નિકાસ કરવાનો હતો.

૨.૮ તે રિટ-અરજદારનો કેસ છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૫ એ લગભગ ૪૦૯૯.૫૫ MTS કાચી ખાંડની ડિલિવરી લીધી હતી અને તેણે કાર્ગો માટે અનુરૂપ ઈન્વોઈસેસ ઊભા કર્યા હતા.

૨.૯ પ્રતિવાદી નંબર ૫એ ૨૦મી જૂન ૨૦૧૭ના રોજ (ટૂંકમાં, 'બિલ ઓફ એન્ટ્રી') પ્રતિવાદી નંબર ૨ સાથે કાર્ગોની બાકીની ૩૧૩૭ એમટીએસના સંદર્ભમાં એક્સ-બોન્ડ બિલ ઓફ એન્ટ્રી નંબર ૨૧૫૯૯૭૫ દાખલ કર્યું હતું, જેને ૨૧મી જૂન ૨૦૧૭ના રોજ પ્રતિવાદી નંબર ૫ના એડવાન્સ લાઇસન્સમાં ડેબિટ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

૨.૧૦ એવું લાગે છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૫ ને જે નાણાકીય મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડ્યો હતો તેના કારણે, તે ૩૧૩૭ એમટી જથ્થાનો કાર્ગો ઉપાડવામાં નિષ્ફળ ગયો હતો અને તેથી ડી-બોર્ડિંગ પછી તેની ડિલિવરી લીધી ન હતી.

૨.૧૧ જેમ જેમ પ્રતિવાદી નંબર ૫ નાણાકીય સમસ્યાઓમાં ફસાઈ ગયો, તેમ તેમ નાદારી અને નાદારી સંહિતા, ૨૦૧૬ (ટૂંકમાં, 'કોડ ૨૦૧૬') હેઠળ ૨૯મી મે ૨૦૧૮ના રોજ કોર્પોરેટ નાદારી નિવારણ પ્રક્રિયા શરૂ કરવામાં આવી. અલ્હાબાદ ખાતે નેશનલ કંપની લો ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશ દ્વારા પ્રતિવાદી નંબર ૫ સામે મોરટોરિયમ જાહેર કરવામાં આવી હતી કે રિફાઇનરી બંધ કરવામાં આવી છે. પ્રતિવાદી નંબર ૫ નું સંચાલન પણ રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલની દેખરેખ હેઠળ લાવવામાં આવ્યું હતું.

૨.૧૨ ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રતિવાદી નંબર ૫ એ સ્વીકાર્યું હતું કે તે રિફાઈનરીનું સંચાલન કરવાની અને કંડલા ખાતેના વેરહાઉસમાં ઉપર ઉદ્દેખિત કાર્ગોની પ્રક્રિયા/રિફાઈન કરવાની અને કરારની શરત અનુસાર તેની નિકાસ કરવાની સ્થિતિમાં નથી.

૨.૧૩ ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, રિટ-અરજદારનો કેસ છે કે બોન્ડ ટુ બોન્ડ કરારની કલમ ૧૨ (સી) અનુસાર, માલનું શીર્ષક રિટ-અરજદાર પાસે રહે છે.આજની તારીખે, માલ ગાંધીધામ ખાતે પડેલો છે અને તે રિટ-અરજદારની ભૌતિક કસ્ટડીમાં છે.

૨.૧૪ એવું લાગે છે કે ૯મી ઓક્ટોબર ૨૦૧૮ના રોજ, પ્રતિવાદી નંબર ૫એ નીતિ રાહત સમિતિ (પ્રતિવાદી નંબર ૪ હેઠળ કાર્યરત) ને એક રજૂઆતને સંબોધિત કરી હતી, જેમાં પ્રતિવાદી નંબર ૫એ પોતે ખૂબ જ સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે કરારનું પાલન અશક્ય બન્યું હતું કારણ કે તે ખરીદીની વિચારણા માટે ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો હતો.વધુમાં એવું જણાય છે કે એક્સ-બોન્ડ મંજૂરીની તારીખથી છ મહિનાના સમયગાળાની અંદર કાર્ગોની પુનઃ નિકાસ માટેની પ્રક્રિયાના સંબંધમાં અગાઉથી અધિકૃતતા હેઠળ તેની જવાબદારીઓનું પાલન કરવા માટે સમય મર્યાદા વધારવા માટે પ્રતિવાદી નંબર ૫ દ્વારા કરવામાં આવેલી વિનંતી પણ પ્રતિવાદી નંબર ૪ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

૨.૧૫ માલનું શીર્ષક અને કબજો હોવાનો દાવો કરતા રિટ-અરજદારે વિનંતી કરી હતી કે તેને અગાઉથી અધિકૃતતા ધરાવતી વૈકલ્પિક સંસ્થા દ્વારા માલની પુનઃપ્રક્રિયા કરવાની અને/અથવા વિશ્વ બજારમાં ફરીથી નિકાસ કરવા માટે પ્રવેશના બિલમાં સુધારો કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે.

૨.૧૬ ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, પ્રતિવાદી નંબર ૩ એ સમગ્ર કસ્ટમ્સ ડ્યુટીની ચુકવણીની માંગ કરી હતી.

૩. ઉપર ઉલ્લેખિત આવા સંજોગોમાં, રિટ-અરજદાર વર્તમાન રિટ-અરજી સાથે આ કોર્ટ સમક્ષ છે.

WRIT-એપ્લિકેશનના સ્વયં પર રજૂઆતો:

૪. રિટ-અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી માનવ એ. મહેતાની સહાયથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર જોશીએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે રિટ-અરજદાર માલના વેચાણ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ જેને કિંમત ચૂકવાઈ નથી તેવો વિકેતા છે. અવેતન વિકેતા હોવાને કારણે, રિટ-અરજદારને આવા માલનું પરિવહન રોકવાનો અને માલનો કબજો જાળવી રાખવાનો અધિકાર

છે. આ સંબંધમાં, શ્રી જોશીએ માલના વેચાણ અધિનિયમની અનુક્રમે કલમ ૪૫ અને ૪૬ (૨) તરફ આ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું હતું. શ્રી જોશીએ રજૂઆત કરી હતી કે એક્સ-બોન્ડ બિલ ઓફ એન્ટ્રી દાખલ થયા પછી પણ રિટ-અરજદાર દ્વારા નામાંકિત બોન્ડેડ વેરહાઉસમાં કાર્ગો હજુ પણ પડેલો છે. બાકીની ૩૧૩૭ એમ. ટી. એસ. માલસામાનનો કબજો હજુ પણ રિટ-અરજદાર પાસે છે અને તેથી, સંબંધિત વ્યવહાર પૂર્ણ થયો હોવાનું કહી શકાય નહીં. આવા સંજોગોમાં, પ્રતિવાદી નંબર ૩ માલ જમ કરવાની ધમકી આપવાનું વાજબી નથી કારણ કે પ્રતિવાદી નંબર ૩ તરફથી આવી કાર્યવાહી રિટ-અરજદારને ગંભીર પૂર્વગ્રહ અને મુશ્કેલીનું કારણ બની શકે છે.

૫. શ્રી જોશી રજૂઆત કરશે કે જો પ્રતિવાદી નંબર ૩ માલ જમ કરવા માટે આગળ વધે છે, તો આવા સંજોગોમાં રિટ-અરજદાર કોઈ પણ વેચાણની વિચારણા પ્રાપ્ત કર્યા વિના માલ ગુમાવશે. પ્રશ્નમાં વ્યવહાર કાયદાની વિરુદ્ધ હોવાનું ન કહી શકાય અને પ્રશ્નમાં માલની માલિકી રિટ-અરજદાર પાસે રહે છે કારણ કે પ્રતિવાદી નંબર ૫ એ રિટ-અરજદારને ચૂકવણી કરી નથી.

૬. શ્રી જોશીએ (૧૯૯૨) ૨ એસ. સી. સી. ૬૬માં નોંધાયેલા ભારત સંઘ વિરુદ્ધ સંપત્તિ રાજ ડુગરના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય તરફ આ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું હતું, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે આવી સ્થિતિમાં માલનું શીર્ષક

આયાતકાર પાસે નહીં હોય અને આયાતકાર પછીના તબક્કે જ માલિક બનશે, એટલે કે જ્યારે તે વેચાણની વિચારણા માટે સંપૂર્ણ ચુકવણી કરશે અને સંબંધિત દસ્તાવેજો મેળવશે.શ્રી જોશી રજૂઆત કરશે કે માલની માલિકી રિટ-અરજદાર પાસે રહે છે અને પ્રતિવાદી નંબર ૫, આયાતકાર હોવાને કારણે, માલને ત્યજી દીધો હોવાનું કહી શકાય, રિટ-અરજદાર પુનઃ નિકાસ માટે કેટલાક શુલ્ક લાદવાને આધિન સમગ્ર કાર્ગોની પુનઃ નિકાસ માંગવાનો હકદાર છે.

જવાબ નંબર ૨ ના પોતાના પર રજૂઆતો:

૭. બીજી તરફ ગુજરાત રાજ્યના કંડલા કસ્ટમ્સ કમિશનર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સ્થાયી વકીલ શ્રી નિકુંત રાવલે આ રિટ-અરજીનો ઉગ્ર વિરોધ કર્યો છે.શ્રી રાવલ રજૂ કરશે કે પ્રતિવાદી નંબર ૫એ વિદેશી વેપાર (વિકાસ અને નિયમન) અધિનિયમ, ૧૯૮૨ હેઠળ ઘડવામાં આવેલી વિદેશી વેપાર નીતિની જોગવાઈઓ હેઠળ ૨૪ મે, ૨૦૧૭ના રોજ એડવાન્સ લાઈસન્સ મેળવ્યું છે, જે અન્ય બાબતોની સાથે, સૂચના નંબર ૪૧/૨૦૧૬ માં દર્શાવેલી શરતોની પરિપૂર્ણતા પર આયાતની સામાન્ય પૂર્વશરતને માફ કરીને માલની આયાત કરવાની મંજૂરી આપે છે.તે રજૂ કરશે કે પ્રતિવાદી નંબર ૫ એ રિટ-અરજદાર સાથે કરવામાં આવેલા કરારના આધારે કુલ ૭૩૩૭ એમ. ટી. એસ. કાચી ખાંડની આયાત કરી હતી, જેમાં એવી સમજણ હતી કે કાચી ખાંડની પ્રક્રિયા કરવામાં

આવશે અને અગાઉથી લાઇસન્સ હેઠળ જરૂરી આયાતની તારીખથી છ મહિનાના સમયગાળાની અંદર નિકાસ કરવામાં આવશે.આયાત એ પ્રતિવાદી નંબર ૫ ના નામે નિશ્ચિતપણે દાખલ કરાયેલ પ્રવેશના બિલ છે.સમગ્ર સ્ટોક પ્રતિવાદી નંબર ૫ ની માલિકીનો હોવાનું કહી શકાય અને તે બંધાયેલ છે.

૮. શ્રી રાવલ રજૂ કરશે કે પ્રતિવાદી નંબર ૫ એડવાન્સ લાઇસન્સ હેઠળ પૂર્વશરતને સંતોષવામાં નિષ્ફળ ગયો, અને આવા સંજોગોમાં, પ્રતિવાદી નંબર ૨ અને ૩ અનુક્રમે કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ ની જોગવાઈઓ હેઠળ યોગ્ય જમીની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે ન્યાયી ગણાશે.તેમણે વધુમાં ધ્યાન દોર્યું હતું કે મોકૂફી લાદવામાં આવી છે અને છ મહિનાના સમયગાળાથી વધુ સમયમર્યાદા લંબાવવાની વિનંતીને નિષ્ણાત સંસ્થા એટલે કે ભારત સંઘની નીતિ રાહત સમિતિ દ્વારા નીતિગત નિર્ણય તરીકે નકારી કાઢવામાં આવી છે.તે રજૂઆત કરશે કે રેઝોલ્યુશન પ્લાન હેઠળ રિટ-અરજદારનો દાવો સંબંધિત પક્ષ હોવાના કારણે લેણદારોની સમિતિ દ્વારા ગુણદોષના આધારે નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો.રેઝોલ્યુશન પ્લાનને મંજૂરી આપતા એન. સી. એલ. ટી. દ્વારા ૧૭મી માર્ચ, ૨૦૨૧ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશ અનુસાર આ પ્રકારનો નિર્ણય અંતિમ બની ગયો છે.

૯. છેલ્લે, શ્રી રાવલે રજૂઆત કરી હતી કે રિટ-અરજદાર કાયદામાં તેની તરફેણમાં એડવાન્સ લાઈસન્સમાં સુધારો કરવા માટે હકદાર નથી કારણ કે વિદેશી વેપાર (વિકાસ અને નિયમન) અધિનિયમ, ૧૯૯૨ ની જોગવાઈઓ હેઠળ તેની કલ્પના કરવામાં આવી નથી અને પ્રતિવાદી નંબર ૫ ના નામેનું લાઈસન્સ પણ વીતી ગયું છે.

જવાબ નંબર ૪ ના પોતાના પર રજૂઆતો:

૧૦. ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ ફોરેન ટ્રેડ, નવી દિલ્હી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સ્થાયી વકીલ શ્રી પાર્થ ભટ્ટે પણ વર્તમાન રિટ-અરજીનો ઉગ્ર વિરોધ કર્યો છે અને રજૂઆત કરી છે કે પ્રથમ વખતમાં રિટ-અરજદારને એડવાન્સ ઓથોરાઈઝેશન લાઈસન્સ હેઠળ નિકાસની જવાબદારીઓ પૂર્ણ કરવા માટેના સમયગાળાને લંબાવવા માટે પ્રતિવાદી નંબર ૫ ની વિનંતીને સ્વીકારવામાં પ્રતિવાદી નંબર ૪ ની કાર્યવાહીને પડકારવાનો કોઈ અધિકાર નથી.તેઓ રજૂ કરશે કે રજમી મે, ૨૦૧૭ના રોજ પ્રતિવાદી નંબર ૫ના નામે એડવાન્સ ઓથોરાઈઝેશન લાઈસન્સ જારી કરવામાં આવ્યું હતું.ઓક્ટોબર ૨૦૧૮માં, પ્રતિવાદી નંબર ૫એ નિકાસની જવાબદારીઓ પૂર્ણ કરવા માટે સમય લંબાવવાની વિનંતી કરી હતી કારણ કે પ્રતિવાદી નંબર ૫ અલ્હાબાદ ખાતે NCLT સમક્ષ કોર્પોરેટ નાદારી ઠરાવ કાર્યવાહીમાંથી પસાર થઈ રહ્યો હતો.

૧૧. શ્રી ભટ્ટે રજૂઆત કરી હતી કે અન્યથા પણ નીતિમાં છૂટછાટને અધિકારની બાબત તરીકે દાવો કરી શકાતો નથી. નીતિ રાહત સમિતિ દરેક કેસને તેના પોતાના ગુણદોષોના આધારે ધ્યાનમાં લેશે અને એવા કિસ્સાઓમાં જ છૂટ આપશે કે જ્યાં સમિતિનું માનવું હોય કે અરજદાર વેપાર પર પ્રતિકૂળ અસરના પરિણામે વાસ્તવિક મુશ્કેલીઓ સહન કરી રહ્યો છે, જેમ કે વિદેશી વેપાર નીતિના પેરા-૨.૫૮ માં પ્રદાન કરવામાં આવ્યું છે.

૧૨. ઉપર ઉલ્લેખિત આવા સંજોગોમાં, શ્રી ભટ્ટ પ્રાર્થના કરે છે કે વર્તમાન રિટ-અરજીમાં કોઈ યોગ્યતા ન હોવાને કારણે તેને નકારી કાઢવામાં આવે.

વિશ્લેષણ:

૧૩. પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને જોયા પછી, અમારા ધ્યાનમાં આવતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું પ્રતિવાદીઓ રિટ-અરજદારના કહેવા પર ફરીથી નિકાસ કરવાના હેતુ માટે પ્રશ્નમાં માલ પર કસ્ટમ્સ ડ્યુટી માંગવામાં ન્યાયી છે કે કેમ.

૧૪. બંને બાજુએ પ્રચાર કરાયેલી હરીફ રજૂઆતો તરફ ધ્યાન આપતા પહેલા, આપણે પહેલા કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ની કેટલીક સંબંધિત જોગવાઈઓ પર ધ્યાન આપવું જોઈએ.

કલમ ૨ (૪) "બિલ ઓફ એન્ટ્રી" ને નીચે પ્રમાણે વ્યાખ્યાયિત કરે છે:

“‘બિલ ઓફ એન્ટ્રી’ એટલે કલમ ૪૬માં ઉલ્લેખિત બિલ ઓફ એન્ટ્રી;

કલમ ૨ (૫) "નિકાસ બિલ" ને નીચે પ્રમાણે વ્યાખ્યાયિત કરે છે:

“‘નિકાસ બિલ’ એટલે કલમ ૫૦માં ઉલ્લેખિત નિકાસ બિલ;

કલમ ૨ (૨૩) "આયાત" ને નીચે પ્રમાણે વ્યાખ્યાયિત કરે છે:

“‘આયાત’, તેની વ્યાકરણની વિવિધતાઓ અને જ્ઞાનાત્મક અભિવ્યક્તિઓ સાથે, એટલે ભારતની બહારના સ્થળેથી ભારતમાં લાવવું;

કલમ ૨ (૨૫) "આયાતી ચીજવસ્તુઓ" ને નીચે પ્રમાણે વ્યાખ્યાયિત કરે છે:

“‘આયાતી ચીજવસ્તુઓ’ એટલે ભારતની બહારના સ્થળેથી ભારતમાં લાવવામાં આવેલી કોઈપણ વસ્તુ, પરંતુ તેમાં એવી વસ્તુઓનો સમાવેશ થતો નથી કે જેને ઘરના વપરાશ માટે મંજૂરી આપવામાં આવી હોય.

કલમ ૨ (૨૬) "આયાતકાર" ને નીચે પ્રમાણે વ્યાખ્યાયિત કરે છે:

“‘કોઈપણ માલની આયાત અને તેને ઘરના વપરાશ માટે મંજૂરી આપવામાં આવે તે સમય વચ્ચેના કોઈપણ સમયે તેના સંબંધમાં ‘આયાતકાર’ માં કોઈપણ માલિક અથવા પોતાને આયાતકાર ગણાવતી કોઈપણ વ્યક્તિનો સમાવેશ થાય છે.

કલમ ૨ (૨૭) "ભારત" ને નીચે પ્રમાણે વ્યાખ્યાયિત કરે છે:

“‘ભારતમાં ‘ભારતના પ્રાદેશિક જળક્ષેત્રનો સમાવેશ થાય છે;’

૧૫. કલમ ૧૨ પ્રકરણ V હેઠળ આવે છે. પ્રકરણ V એ કસ્ટમ્સ ડ્યુટી વસૂલવા અને તેમાંથી મુક્તિ આપવાના સંદર્ભમાં છે.

કલમ ૧૨ આ રીતે વાંચે છે:

“૧૨. જકાતપાત્ર માલ.--(૧) આ અધિનિયમમાં અથવા તે સમયે અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદામાં અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય, ભારતમાં આયાત કરવામાં આવતા અથવા નિકાસ કરવામાં આવતા માલ પર કસ્ટમ્સ ટેરિફ એક્ટ, ૧૯૭૫ (૫૧/૧૯૭૫) અથવા તે સમયે અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદા હેઠળ નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવા દરે કસ્ટમ્સ ડ્યુટી લાદવામાં આવશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) ની જોગવાઈઓ સરકારની માલિકીની તમામ ચીજવસ્તુઓના સંબંધમાં લાગુ થશે, જેમ તે સરકારની માલિકીની ન હોય તેવી ચીજવસ્તુઓના સંબંધમાં લાગુ પડે છે.”

કલમ ૧૪ માલના મૂલ્યાંકન વિશે વાત કરે છે.

કલમ ૧૪ આ રીતે વાંચે છે:

“૧૪. માલનું મૂલ્યાંકન.--(૧) કસ્ટમ્સ ટેરિફ એક્ટ, ૧૯૭૫ (૫૧/૧૯૭૫) અથવા હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદાના હેતુઓ માટે, આયાતી ચીજવસ્તુઓ અને નિકાસ માલનું મૂલ્ય એ આવી ચીજવસ્તુઓનું વ્યવહાર મૂલ્ય હશે, એટલે કે, જ્યારે આયાતના સમયે અને સ્થળે ડિલિવરી માટે ભારતમાં નિકાસ માટે વેચવામાં આવે ત્યારે અથવા નિકાસના સમયે અને સ્થળે ડિલિવરી માટે ભારતમાંથી નિકાસ કરવા માટે, જ્યાં માલનો ખરીદનાર અને વિક્રેતા સંબંધિત નથી અને કિંમત એ અન્ય શરતોને આધિન વેચાણ માટે એકમાત્ર વિચારણા છે, જે હોઈ શકે છે. આ માટે બનાવેલા નિયમોમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવશે:

પરંતુ આયાત કરેલા માલના કિસ્સામાં આવા વ્યવહાર મૂલ્યમાં, ઉપરોક્ત કિંમત ઉપરાંત, ખર્ચ અને સેવાઓ માટે ચૂકવવામાં આવેલી અથવા ચૂકવવાપાત્ર કોઈપણ રકમ, જેમાં કમિશન અને દલાલી, ઇજનેરી, ડિઝાઇન વર્ક, રોયલ્ટી અને લાઇસન્સ ફી, આયાતના સ્થળે પરિવહન ખર્ચ, વીમો, લોડિંગ, અનલોડિંગ અને હેન્ડલિંગ ચાર્જનો સમાવેશ થાય છે.

વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે આ વતી બનાવેલા નિયમો આ માટે જોગવાઈ કરી શકે છે: –

((i) જે સંજોગોમાં ખરીદદાર અને વેચનાર સંબંધિત હોવાનું માનવામાં આવશે;

((૨) જ્યારે કોઈ વેચાણ ન હોય અથવા ખરીદદાર અને વેચનાર સંબંધિત હોય અથવા વેચાણ માટે અથવા અન્ય કોઈ પણ કિસ્સામાં કિંમત એકમાત્ર વિચારણા ન હોય ત્યારે માલના સંદર્ભમાં મૂલ્ય નક્કી કરવાની રીત;

(૩) આયાતકાર અથવા નિકાસકાર દ્વારા જાહેર કરાયેલા મૂલ્યની સ્વીકૃતિ અથવા અસ્વીકારની રીત, જ્યાં યોગ્ય અધિકારીને આવા મૂલ્યના સત્ય અથવા ચોકસાઈ પર શંકા કરવાનું કારણ હોય અને આ વિભાગના હેતુઓ માટે મૂલ્યનું નિર્ધારણ:

પરંતુ એ પણ કે આવી કિંમતની ગણતરી કલમ ૪૬ હેઠળ પ્રવેશ બિલ રજૂ કરવામાં આવે તે તારીખે અમલમાં હોય તે વિનિમય દરના

સંદર્ભમાં અથવા કલમ ૫૦ હેઠળ નિકાસનું શિપિંગ બિલ રજૂ કરવામાં આવે તે તારીખના સંદર્ભમાં કરવામાં આવશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) માં કંઈપણ હોવા છતાં, જો બોર્ડને સંતોષ થાય કે આવું કરવું જરૂરી અથવા અનુકૂળ છે, તો તે સત્તાવાર રાજપત્રમાં જાહેરનામું બહાર પાડીને, આવી અથવા સમાન ચીજવસ્તુઓના મૂલ્યના વલણને ધ્યાનમાં રાખીને, આચાતી ચીજવસ્તુઓ અથવા નિકાસ માલના કોઈપણ વર્ગ માટે ટેરિફ મૂલ્યો નક્કી કરી શકે છે અને જ્યાં આવા કોઈપણ ટેરિફ મૂલ્યો નક્કી કરવામાં આવે છે, ત્યાં આવા ટેરિફ મૂલ્યના સંદર્ભમાં ડ્યુટી વસૂલવામાં આવશે.

સમજૂતી.--આ વિભાગના હેતુઓ માટે -

(ક) 'વિનિમય દર' એટલે વિનિમય દર -

((i) બોર્ડ દ્વારા નક્કી કરાયેલ, અથવા

((૨) ભારતીય ચલણને વિદેશી ચલણમાં અથવા વિદેશી ચલણને ભારતીય ચલણમાં રૂપાંતરિત કરવા માટે બોર્ડ નિર્દેશ આપે તેવી રીતે ખાતરી કરવી;

(બી) 'વિદેશી ચલણ' અને 'ભારતીય ચલણ' નો અર્થ અનુક્રમે વિદેશી વિનિમય વ્યવસ્થાપન અધિનિયમ, ૧૯૯૯ (૪૨/૧૯૯૯) ની કલમ ૨ની કલમ (m) અને કલમ (q) માં આપવામાં આવ્યો છે."

૧૬. કલમ ૧૫ આચાત કરેલી ચીજવસ્તુઓના કરવેરાના દર અને ટેરિફ મૂલ્યાંકનના નિર્ધારણની તારીખના સંદર્ભમાં છે.

કલમ ૧૫ આ રીતે વાંચે છે:

"૧૫. આચાત કરેલી ચીજવસ્તુઓના કરવેરાના દર અને ટેરિફ મૂલ્યાંકનના નિર્ધારણ માટેની તારીખ.--(૧) કોઈપણ આચાતી ચીજવસ્તુઓને લાગુ પડતી ડ્યુટી અને ટેરિફ વેલ્યુએશનનો દર, જો કોઈ હોય તો, તે અમલમાં હોય તે દર અને વેલ્યુએશન હશે.

((ક) કલમ ૪૬ હેઠળ ઘરના વપરાશ માટે દાખલ કરાયેલ માલના કિસ્સામાં, જે તારીખે તે કલમ હેઠળ આવા માલના સંદર્ભમાં પ્રવેશ બિલ રજૂ કરવામાં આવે છે;

(બી) કલમ ૬૮ હેઠળ વેરહાઉસમાંથી સાફ કરવામાં આવેલા માલના કિસ્સામાં, જે તારીખે [આવા માલના સંદર્ભમાં ઘરના વપરાશ માટેનું બિલ તે કલમ હેઠળ રજૂ કરવામાં આવે છે];

(સી) અન્ય કોઈપણ માલના કિસ્સામાં, ફરજની ચુકવણીની તારીખે:

[પરંતુ જો વહાણની અંદર પ્રવેશની તારીખ અથવા જે વિમાન દ્વારા માલની આયાત કરવામાં આવે છે તેના આગમનની તારીખ પહેલાં પ્રવેશનું બિલ રજૂ કરવામાં આવ્યું હોય, તો પ્રવેશનું બિલ આવા પ્રવેશની અંદર અથવા આગમનની તારીખે રજૂ કરવામાં આવ્યું હોવાનું માનવામાં આવશે.

(૨) આ કલમની જોગવાઈઓ ટપાલ દ્વારા આયાત કરવામાં આવતા સામાન અને સામાનને લાગુ પડશે નહીં.”

૧૭. હવે આપણે અધિનિયમ, ૧૯૬૨ના પ્રકરણ ૭ પર આવીએ છીએ.

૧૮. કલમ ૪૫ આયાતી માલની કસ્ટડી અને તેને દૂર કરવા પરના પ્રતિબંધોના સંદર્ભમાં છે.

કલમ ૪૫ આ રીતે વાંચે છે:

“૪૫. આયાતી માલની કસ્ટડી અને તેને દૂર કરવા પર પ્રતિબંધો.—(૧) હાલમાં અમલમાં હોય તેવા કોઈ પણ કાયદામાં અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય, કસ્ટમ્સ વિસ્તારમાં ઉતારવામાં આવેલ તમામ આયાતી માલસામાન એવા વ્યક્તિની કસ્ટડીમાં રહેશે જેને કસ્ટમ્સ કમિશનર દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવે, જ્યાં સુધી તેને ઘરના વપરાશ માટે મંજૂરી આપવામાં ન આવે અથવા વેરહાઉસ કરવામાં ન આવે અથવા પ્રકરણ VIII ની જોગવાઈઓ અનુસાર પરિવહન કરવામાં ન આવે.

(૨) કસ્ટમ વિસ્તારમાં કોઈપણ આયાતી માલની કસ્ટડી ધરાવતી વ્યક્તિ, પછી ભલે તે પેટા-કલમ (૧) ની જોગવાઈઓ હેઠળ હોય અથવા હાલમાં અમલમાં હોય તેવા કોઈ કાયદા હેઠળ હોય, –

((ક) આવી ચીજવસ્તુઓની નોંધ રાખશે અને તેની નકલ યોગ્ય અધિકારીને મોકલશે;

(બી) યોગ્ય અધિકારીની લેખિત પરવાનગી હેઠળ અને તે અનુસાર સિવાય, આવા માલને કસ્ટમ્સ વિસ્તારમાંથી દૂર કરવાની અથવા અન્યથા વ્યવહાર કરવાની મંજૂરી આપશે નહીં.

[(૩) હાલમાં અમલમાં હોય તેવા કોઈ કાયદામાં કંઈપણ હોવા છતાં, જો પેટા-કલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિની કસ્ટડીમાં હોય ત્યારે કસ્ટમ વિસ્તારમાં તેને ઉતાર્યા પછી કોઈ આયાતી માલની ચોરી થાય છે, તો તે વ્યક્તિ આયાત મેનિફેસ્ટની ડિલિવરીની તારીખે પ્રવર્તમાન દરે અથવા, કેસ હોય તે રીતે, કલમ ૩૦ હેઠળ યોગ્ય અધિકારીને આયાત અહેવાલ ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે.]”

૧૯. કલમ ૪૬ આયાત પર માલના પ્રવેશના સંદર્ભમાં છે.

કલમ ૪૬ આ રીતે વાંચે છે:

“૪૬. આયાત પર માલનો પ્રવેશ.--(૧) પરિવહન અથવા પરિવહન માટે બનાવાયેલ માલ સિવાયના કોઈપણ માલના આયાતકારે યોગ્ય અધિકારીને [ઇલેક્ટ્રોનિક રીતે] [કસ્ટમ્સ ઓટોમેટેડ સિસ્ટમ પર] ઘરના વપરાશ અથવા વેરહાઉસિંગ માટે [સૂચવેલા સ્વરૂપ અને રીતમાં] પ્રવેશનું બિલ રજૂ કરીને તેમાં પ્રવેશ કરવો પડશે:

પરંતુ કસ્ટમ્સના મુખ્ય કમિશનર અથવા કસ્ટમ્સના કમિશનર, એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં ઇલેક્ટ્રોનિક રીતે રજૂ કરીને પ્રવેશ કરવો શક્ય ન હોય, ત્યાં કસ્ટમ્સ ઓટોમેટેડ સિસ્ટમ પર અન્ય કોઈપણ રીતે પ્રવેશ રજૂ કરવાની મંજૂરી આપી શકે છે:

પરંતુ જો આયાતકાર આ પેટા-કલમ હેઠળ જરૂરી માલસામાનની તમામ વિગતો પૂરી પાડવા માટે સંપૂર્ણ માહિતીની અછતને કારણે સક્ષમ ન હોય તેવી અસર માટે યોગ્ય અધિકારી સમક્ષ ઘોષણા કરે

અને તેના પર હસ્તાક્ષર કરે, તો યોગ્ય અધિકારી, આવી માહિતી રજૂ ન થાય ત્યાં સુધી, તેને તેની એન્ટ્રી પહેલાં (એ) કસ્ટમ્સ અધિકારીની હાજરીમાં માલની તપાસ કરવાની મંજૂરી આપી શકે છે, અથવા (બી) કલમ ૫૭ હેઠળ નિયુક્ત જાહેર વેરહાઉસમાં માલને વેરહાઉસ કર્યા વિના જમા કરવાની મંજૂરી આપી શકે છે.

(૨) યોગ્ય અધિકારી દ્વારા અન્યથા મંજૂરી સિવાય, પ્રવેશના બિલમાં લેડિંગના બિલમાં ઉલ્લેખિત તમામ માલ અથવા વાહક દ્વારા માલવાહકને આપવામાં આવેલી અન્ય રસીદનો સમાવેશ થવો જોઈએ.

(૩) આયાતકારે પેટા-કલમ (૧) હેઠળ પ્રવેશનું બિલ તે દિવસ પછીના બીજા દિવસે (રજાઓ સિવાય) ના અંત પહેલા રજૂ કરવું પડશે, જે દિવસે માલ વહન કરતું વિમાન અથવા વહાણ અથવા વાહન કસ્ટમ સ્ટેશન પર આવે છે, જ્યાં આવા માલને ઘરના વપરાશ અથવા વેરહાઉસિંગ માટે સાફ કરવાનો હોય:

પરંતુ વિમાન અથવા વહાણ અથવા વાહન કે જેના દ્વારા માલ ભારતમાં આયાત કરવા માટે મોકલવામાં આવ્યો હોય તેના

અપેક્ષિત આગમનના ત્રીસ દિવસથી વધુ ન હોય તેવા કોઈપણ સમયે બિલ રજૂ કરી શકાય છે:

વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, જો પ્રવેશનું બિલ આમ નિર્દિષ્ટ કરેલા સમયની અંદર રજૂ કરવામાં ન આવે અને યોગ્ય અધિકારીને સંતોષ થાય કે આવા વિલંબ માટે કોઈ પૂરતું કારણ ન હતું, તો આયાતકારે પ્રવેશના બિલની વિલંબિત રજૂઆત માટે નિયત કરેલા શુલ્કની ચૂકવણી કરવી પડશે.

(જ) આયાતકારે એન્ટ્રી બિલ રજૂ કરતી વખતે આવા એન્ટ્રી બિલની સામગ્રીની સત્યતા વિશેની ઘોષણા કરવી પડશે અને તેના પર હસ્તાક્ષર કરવા પડશે અને આવી ઘોષણાના સમર્થનમાં, યોગ્ય અધિકારીને ભરતિયું, જો કોઈ હોય તો, [અને આયાત કરેલા માલને લગતા અન્ય દસ્તાવેજો જે સૂચવવામાં આવે તે] રજૂ કરવા પડશે.

[(જએ) આયાતકાર જે બિલ ઓફ એન્ટ્રી રજૂ કરે છે તે નીચેની બાબતોની ખાતરી કરશે એટલે કે:—

((ક) તેમાં આપવામાં આવેલી માહિતીની ચોકસાઈ અને સંપૂર્ણતા;

(બી) તેને ટેકો આપતા કોઈપણ દસ્તાવેજની પ્રામાણિકતા અને માન્યતા; અને

(સી) આ અધિનિયમ હેઠળ અથવા હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદા હેઠળ માલને લગતા પ્રતિબંધ અથવા પ્રતિબંધ, જો કોઈ હોય તો, તેનું પાલન કરવું.

(પ) જો યોગ્ય અધિકારીને સંતોષ થાય કે મહેસૂલના હિતોને પૂર્વગ્રહયુક્ત રીતે અસર થતી નથી અને તેનો કોઈ કપટપૂર્ણ ઇરાદો નથી, તો તે વેરહાઉસિંગ માટેના પ્રવેશના બિલ માટે ઘરના વપરાશ માટે પ્રવેશના બિલને બદલવાની મંજૂરી આપી શકે છે અથવા તેનાથી વિપરીત."

૨૦. કલમ ૪૭ ઘરના વપરાશ માટે માલની મંજૂરીના સંદર્ભમાં છે.

કલમ ૪૭ આ રીતે વાંચે છે:

“૪૭. ઘરના વપરાશ માટે માલસામાનની મંજૂરી.--[(૧)] જ્યાં યોગ્ય અધિકારીને સંતોષ થાય કે ઘરના વપરાશ માટે દાખલ કરાયેલ કોઈપણ માલ પ્રતિબંધિત માલ નથી અને આયાતકારે તેના પર આકારણી કરેલ આયાત ડ્યુટી, જો કોઈ હોય તો, ચૂકવી છે અને તેના સંદર્ભમાં આ અધિનિયમ હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર કોઈપણ ચાર્જ ચૂકવ્યો હોય, તો યોગ્ય અધિકારી ઘરના વપરાશ માટે માલની મંજૂરી આપવાનો આદેશ આપી શકે છે.

જો કે, આવા ઓર્ડર યોગ્ય પસંદગી માપદંડ દ્વારા જોખમ મૂલ્યાંકનના આધારે કસ્ટમ્સ ઓટોમેટેડ સિસ્ટમ દ્વારા પણ ઇલેક્ટ્રોનિક રીતે કરી શકાય છે:

વધુમાં પૂરી પાડવામાં આવેલ છે કે] કેન્દ્ર સરકાર, સત્તાવાર રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા, અમુક વર્ગના આયાતકારોને નિયમો દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવે તેવી રીતે ઉક્ત ફરજ અથવા કોઈપણ શુલ્કની વિલંબિત ચુકવણી કરવાની મંજૂરી આપી શકે છે.]

(૨) આયાતકારે આયાત વેરો ચૂકવવો પડશે –

((ક) સ્વ-મૂલ્યાંકનના કિસ્સામાં પ્રવેશના બિલની રજૂઆતની તારીખે; અથવા

(બી) આકારણી, પુનઃમૂલ્યાંકન અથવા કામચલાઉ આકારણીના કિસ્સામાં ફરજની ચુકવણી માટે યોગ્ય અધિકારી દ્વારા તેને પ્રવેશ બિલ પરત કરવામાં આવે તે તારીખથી એક દિવસની અંદર (રજાઓ સિવાય); અથવા

(સી) પેટા-કલમ (૧) ના પરંતુક હેઠળ વિલંબિત ચુકવણીના કિસ્સામાં, આ માટે બનાવેલા નિયમો દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવી નિયત તારીખથી,

અને જો તે આમ નિર્દિષ્ટ કરેલા સમયની અંદર ફરજ ચૂકવવામાં નિષ્ફળ જાય, તો તે તેની ચુકવણીની તારીખ સુધી ન ચૂકવાયેલી અથવા ટૂંકી ચૂકવણી ન કરાયેલી ફરજ પર દસ ટકાથી ઓછા દરે વ્યાજ ચૂકવશે.પરંતુ છત્રીસ ટકાથી વધુ નહીં.વાર્ષિક ધોરણે, કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તે પ્રમાણે, સત્તાવાર રાજપત્રમાં સૂચના દ્વારા.]

[પરંતુ કેન્દ્ર સરકાર, સત્તાવાર રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા, આયાતકારોના વર્ગ અથવા વર્ગોનો ઉલ્લેખ કરી શકે છે કે જેઓ આવી ફરજ ઇલેક્ટ્રોનિક રીતે ચૂકવશે:

વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, કસ્ટમ્સ (સુધારા) અધિનિયમ, ૧૯૮૧ની શરૂઆત પહેલાં જ ડ્યુટીની ચુકવણી માટે એન્ટ્રી બિલ પરત કરવામાં આવે અને આયાતકારે આવી શરૂઆત પહેલાં આવી ડ્યુટી ચૂકવી ન હોય, તો તેને આવી એન્ટ્રી બિલ પરત કરવાની તારીખ આ કલમના હેતુ માટે આવી શરૂઆતની તારીખ માનવામાં આવશે:

પરંતુ એ પણ કે જો બોર્ડને સંતોષ થાય કે જાહેર હિતમાં આવું કરવું જરૂરી છે, તો તે નોંધવાના કારણો માટે આદેશ દ્વારા, આ કલમ હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર કોઈપણ વ્યાજની સંપૂર્ણ અથવા અમુક ભાગને માફ કરી શકે છે.”

કસ્ટમ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૨ કલમ ૪૭-ધરના વપરાશ માટે માલસામાનની મંજૂરી

૨૧. હવે આપણે અધિનિયમ, ૧૯૬૨ના પ્રકરણ IX તરફ આગળ વધીએ છીએ.પ્રકરણ IX વેરહાઉસિંગના સંદર્ભમાં છે.

૨૨. કલમ ૫૭ જાહેર વેરહાઉસના લાઈસન્સિંગના સંદર્ભમાં છે.

કલમ ૫૭ આ રીતે વાંચે છે:

“૫૭. જાહેર વેરહાઉસનું લાઈસન્સિંગ.—કસ્ટમ્સના મુખ્ય કમિશનર અથવા કસ્ટમ્સના કમિશનર, નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી શરતોને આધિન, જાહેર વેરહાઉસને લાઈસન્સ આપી શકે છે જેમાં કરપાત્ર માલ જમા કરી શકાય છે.”

૨૩. કલમ ૫૮ વેરહાઉસિંગ બોન્ડના સંદર્ભમાં છે.

કલમ ૫૮ આ રીતે વાંચે છે:

“૫૮. વેરહાઉસિંગ બોન્ડ.—(૧) કલમ ૪૬ હેઠળ વેરહાઉસિંગ માટે એન્ટ્રી બિલ સૂચવવામાં આવ્યું હોય અને કલમ ૧૭ અથવા

કલમ ૧૮ હેઠળ ડ્યુટી માટે આકારણી કરવામાં આવી હોય તેવા કોઈપણ માલના આયાતકારે આવા માલ પર આકારણી કરાયેલ ડ્યુટીની રકમની ત્રણ ગણી રકમની રકમમાં બોન્ડનો અમલ કરવો પડશે, જેથી તે પોતાને બાંહેધરીથી બધાયેલ રાખશે.

((ક) આ અધિનિયમની તમામ જોગવાઈઓ અને આવી ચીજવસ્તુઓના સંબંધમાં નિયમો અને નિયમનોનું પાલન કરવું;

(બી) માંગની સૂચનામાં નિર્દિષ્ટ તારીખે અથવા તે પહેલાં, કલમ ૬ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર તમામ ફરજો અને વ્યાજની ચૂકવણી કરવી; અને

(સી) આવા માલના સંબંધમાં આ અધિનિયમ અથવા નિયમો અથવા વિનિયમોની જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘન માટે થયેલ તમામ દંડ અને શાસ્તીઓ ની ચૂકવણી કરવી.

(૨) પેટા-કલમ (૧) ના હેતુઓ માટે, કસ્ટમ્સના સહાયક કમિશનર અથવા કસ્ટમ્સના નાયબ કમિશનર આયાતકારને કસ્ટમ્સના સહાયક કમિશનર અથવા કસ્ટમ્સના નાયબ કમિશનર

ચોક્કસ સમયગાળાની અંદર તેના દ્વારા આયાત કરવામાં આવતા માલના વેરહાઉસિંગના સંદર્ભમાં મંજૂરી આપે તેવી રકમના સામાન્ય બોન્ડને અમલમાં મૂકવાની મંજૂરી આપી શકે છે.

(૩) આયાતકારે પેટા-કલમ (૧) અથવા પેટા-કલમ (૨) હેઠળ બોન્ડના અમલ ઉપરાંત, નિયત કરવામાં આવે તેવી સુરક્ષા પૂરી પાડવી પડશે.

(૪) કોઈપણ માલના સંબંધમાં આયાતકાર દ્વારા આ કલમ હેઠળ ચલાવવામાં આવેલ કોઈપણ બોન્ડ અન્ય કોઈપણ વેરહાઉસમાં માલના હસ્તાંતરણ છતાં અમલમાં રહેશે.

(૫) જ્યાં સમગ્ર માલ અથવા તેનો કોઈ ભાગ અન્ય વ્યક્તિને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવે છે, ત્યાં ટ્રાન્સફર કરનાર પેટા-કલમ (૧) અથવા પેટા-કલમ (૨) માં નિર્દિષ્ટ કરેલી રીતે બોન્ડનો અમલ કરશે અને પેટા-કલમ (૩) હેઠળ નિર્દિષ્ટ કરાયેલી સુરક્ષા પૂરી પાડશે.

૨૪. કલમ ૬૧ એ સમયગાળા માટે જોગવાઈ કરે છે કે જેના માટે માલ વેરહાઉસમાં રહી શકે છે.

કલમ ૬૧ આ રીતે વાંચે છે:

“૬૧. તે સમયગાળો કે જેના માટે માલ સંગ્રહિત રહી શકે છે. —

(૧) કોઈપણ વેરહાઉસ માલ વેરહાઉસમાં રહી શકે છે જેમાં તે જમા કરવામાં આવે છે અથવા કોઈપણ વેરહાઉસમાં રહી શકે છે જેમાં તેને દૂર કરી શકાય છે, —

((ક) કોઈપણ સો ટકા નિકાસ લક્ષી ઉપક્રમ અથવા ઇલેક્ટ્રોનિક હાર્ડવેર ટેકનોલોજી પાર્ક એકમ અથવા સોફ્ટવેર ટેકનોલોજી પાર્ક એકમ અથવા કોઈપણ વેરહાઉસ કે જેમાં ઉત્પાદન અથવા અન્ય કામગીરીને કલમ ૬૫ હેઠળ મંજૂરી આપવામાં આવી હોય, તેમાં ઉપયોગ કરવા માટે બનાવાયેલ મૂડીગત માલના કિસ્સામાં વેરહાઉસમાંથી તેમની મંજૂરી ન મળે ત્યાં સુધી;

(બી) કોઈપણ સો ટકા ઉપયોગમાં લેવા માટેના મૂડીગત માલ સિવાયના માલના કિસ્સામાં. નિકાસ લક્ષી ઉપક્રમ અથવા

ઇલેક્ટ્રોનિક હાર્ડવેર ટેકનોલોજી પાર્ક એકમ અથવા સોફ્ટવેર ટેકનોલોજી પાર્ક એકમ અથવા કોઈપણ વેરહાઉસ કે જેમાં ઉત્પાદન અથવા અન્ય કામગીરીને કલમ ૬૫ હેઠળ મંજૂરી આપવામાં આવી છે, જ્યાં સુધી તેનો વપરાશ અથવા વેરહાઉસમાંથી મંજૂરી ન મળે ત્યાં સુધી; અને

(સી) અન્ય કોઈપણ માલના કિસ્સામાં, કલમ ૬૦ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ યોગ્ય અધિકારીએ આદેશ આપ્યો હોય તે તારીખથી એક વર્ષની સમાપ્તિ સુધી:

પરંતુ આ ખંડમાં ઉલ્લેખિત કોઈપણ માલના કિસ્સામાં, કસ્ટમ્સના મુખ્ય કમિશનર અથવા કસ્ટમ્સના કમિશનર, પર્યાપ્ત કારણ દર્શાવ્યા પછી, જે સમયગાળા માટે માલ વેરહાઉસમાં રહી શકે છે તે સમયગાળાને એક સમયે એક વર્ષથી વધુ નહીં લંબાવી શકે:

વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, જ્યાં આવી ચીજવસ્તુઓ બગડવાની શક્યતા હોય, ત્યાં પ્રથમ પરંતુકમાં ઉલ્લેખિત સમયગાળો કસ્ટમ્સના મુખ્ય કમિશનર અથવા કસ્ટમ્સના કમિશનર તેને યોગ્ય લાગે તેટલા ટૂંકા ગાળા સુધી ઘટાડી શકે છે:

(૨) પેટા-કલમ (૧) ના ખંડ (સી) માં નિર્દિષ્ટ કરેલો કોઈપણ વેરહાઉસ માલ કલમ ૬૦ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ યોગ્ય અધિકારીએ આદેશ આપ્યો હોય તે તારીખથી નેવું દિવસના સમયગાળા પછી વેરહાઉસમાં રહે છે, તો કહેવાતા નેવું દિવસની સમાપ્તિથી વેરહાઉસ માલ પરની ડ્યુટીની ચુકવણીની તારીખ સુધીના સમયગાળા માટે, માલની મંજૂરીના સમયે ચૂકવવાપાત્ર ડ્યુટીની રકમ પર કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા કલમ ૪૭ હેઠળ નક્કી કરવામાં આવે તે દરે વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે:

પરંતુ જો બોર્ડ જાહેર હિતમાં આવું કરવું જરૂરી માને છે, તો તે –

((ક) આદેશ દ્વારા અને અપવાદરૂપ પ્રકૃતિના સંજોગો હેઠળ, આવા આદેશમાં નિર્દિષ્ટ કરવા માટે, કોઈપણ વેરહાઉસ માલના સંદર્ભમાં આ કલમ હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર કોઈપણ વ્યાજની સંપૂર્ણ અથવા અમુક ભાગને માફ કરો;

(બી) સત્તાવાર રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા, માલના તે વર્ગનો ઉલ્લેખ કરો કે જેના સંબંધમાં આ કલમ હેઠળ કોઈ વ્યાજ લેવામાં આવશે નહીં.

(સી) સત્તાવાર રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા, જે તારીખે યોગ્ય અધિકારીએ કલમ ૬૦ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ આદેશ આપ્યો છે તે તારીખથી માલના તે વર્ગનો ઉલ્લેખ કરો કે જેના સંબંધમાં વ્યાજ વસૂલવામાં આવશે.”

૨૫. છેલ્લે, હવે આપણે કલમ ૧૧૦ (ઓ) પર ધ્યાન આપીશું, જે કાયદાના પ્રકરણ XIV હેઠળ આવે છે.

૨૬. પ્રકરણ XIV માલ અને પરિવહનની જમીન અને દંડ લાદવાના સંદર્ભમાં છે.

કલમ ૧૧૧ (ઓ) આ રીતે વાંચે છે:

“૧૧૧. અયોગ્ય રીતે આયાત કરેલી ચીજવસ્તુઓ વગેરેની જમી.-- ભારતની બહારના સ્થળેથી લાવવામાં આવેલી નીચેની ચીજવસ્તુઓ જમ થવા પાત્ર રહેશે:--

(એ) થી (એન) XXX XXX

(ઓ) આ અધિનિયમ અથવા હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદા હેઠળ તેની આયાતના સંદર્ભમાં કોઈ પણ શરતને આધિન, ડ્યુટી અથવા કોઈપણ પ્રતિબંધમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવેલી કોઈપણ વસ્તુ, જેના સંબંધમાં શરતનું પાલન કરવામાં આવતું નથી, સિવાય કે શરતનું પાલન ન કરવા માટે યોગ્ય અધિકારી દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હોય;

૨૭. આપણે માલના વેચાણ અધિનિયમ, ૧૯૩૦ની બે જોગવાઈઓ પર પણ ધ્યાન આપી શકીએ છીએ.કાયદાની કલમ ૪૫ 'અવેતન વિક્રેતા' શબ્દને વ્યાખ્યાયિત કરે છે.

કલમ ૪૫ આ રીતે વાંચે છે:

“જપ. ‘અવેતન વિકેતા ‘વ્યાખ્યાયિત થયેલ છે.--(૧) આ કાયદાના અર્થમાં માલના વિકેતાને ‘અવેતન વિકેતા’ માનવામાં આવે છે –

((ક) જ્યારે સંપૂર્ણ કિંમત ચૂકવવામાં આવી ન હોય અથવા ટેન્ડર કરવામાં આવ્યું ન હોય;

(બી) જ્યારે વિનિમય બિલ અથવા અન્ય વાટાઘાટપાત્ર સાધન શરતી ચુકવણી તરીકે પ્રાપ્ત થયું હોય અને જે શરત પર તે પ્રાપ્ત થયું હોય તે સાધનના અનાદરને કારણે અથવા અન્યથા પૂર્ણ થયું ન હોય.

(૨) આ પ્રકરણમાં, ‘વિકેતા’ શબ્દમાં એવી કોઈપણ વ્યક્તિનો સમાવેશ થાય છે જે વિકેતાની સ્થિતિમાં હોય, ઉદાહરણ તરીકે, વિકેતાના એજન્ટ કે જેને લેડિંગ બિલનું સમર્થન કરવામાં આવ્યું છે, અથવા માલવાહક અથવા એજન્ટ કે જેણે પોતે કિંમત ચૂકવી છે અથવા તેના માટે સીધા જવાબદાર છે.”

૨૮. કાયદાની કલમ ૪૬ વેચનારના અવેતન અધિકારો વિશે વાત કરે છે.કલમ ૪૬ની પેટા-કલમ (૨) આ રીતે વાંચે છે:

“જડ(૨) જ્યાં માલની મિલકત ખરીદનારને પસાર થઈ નથી, ત્યાં અવેતન વેચનારને તેના અન્ય ઉપાયો ઉપરાંત, જ્યાં મિલકત ખરીદનારને પસાર થઈ છે ત્યાં તેના પૂર્વાધિકાર અને પરિવહનમાં રોકાવાના અધિકારો સાથે સમાન અને સહ-વ્યાપક વિતરણ અટકાવવાનો અધિકાર છે.”

૨૯. હવે આપણે એડવાન્સ ઓથોરાઈઝેશન લાઈસન્સ પર ધ્યાન આપીશું, જે પેપર-બુકના પૃષ્ઠ-૧૪૩ પર છે.

૩૦. શરતી પત્રકની નીચેની વધારાની શરતી પત્રક આ રીતે વાંચે છે:

“FTP ૨૦૧૫-૨૦ ના પેરા ૪.૧૩ (iii) અનુસાર અગાઉથી અધિકૃતતા જારી કરવામાં આવે છે, જેમાં આયાત પૂર્વેની શરત સાથે નિકાસ જવાબદારીનો સમયગાળો કસ્ટમ્સ ઓથોરિટી દ્વારા દરેક આયાત માલની મંજૂરીની તારીખથી ૬ મહિના (પરિશિષ્ટ ૪J-જાહેર સૂચના નંબર ૬૨/૨૦૧૬ તારીખ ૨૪/૦૩/૨૦૧૭ મુજબ) સુધી મર્યાદિત છે.

૧૬. આયાત કરેલા તૈયાર ઘટકો અને એડવાન્સ ઓથોરાઈઝેશન સ્કીમને બંદરથી સીધા જ ડીમ્ડ એક્સપોર્ટ સપ્લાય (પ્રોજેક્ટ ઓથોરિટી) ના પ્રાપ્તકર્તાના સ્થળ પર લઈ જવા માટે અધિકૃત ધારક આ સંબંધમાં ડીઓઆર દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને અનુસરશે. સુવિધાનો લાભ લેવા માટે, આવા ઘટકોનું નામ અને સ્થળનું સરનામું જ્યાં ઉપરોક્ત ઘટકો પૂરા પાડવાના છે, તે સંબંધિત પ્રાદેશિક સત્તામંડળ દ્વારા જારી કરાયેલ એડવાન્સ ઓથોરાઈઝેશનમાં દર્શાવવું જોઈએ.

૧૭. જ્યાં સુધી આવી વસ્તુ (ઓ) ને એફ. ટી. પી. ૨૦૧૫-૨૦ ના પેરા ૪.૧૫ ની શરતોમાં આર. એ. દ્વારા અધિકૃત કરવામાં ન આવે/સમર્થન આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી આયાત કરેલી અથવા સ્વદેશી કોઈપણ શુલ્ક ચૂકવેલ સામગ્રી માટે કોઈ ખામી ઉપલબ્ધ રહેશે નહીં.”

૩૧. આમ, પ્રતિવાદીઓ વતી ભાર એ હકીકત પર મૂકવામાં આવ્યો છે કે અગાઉથી અધિકૃતતા પૂર્વ-આયાત શરતો સાથે જારી કરવામાં આવી છે. કસ્ટમ્સ ઓથોરિટી દ્વારા દરેક માલની મંજૂરીની તારીખથી નિકાસ જવાબદારીનો સમયગાળો છ મહિના સુધી મર્યાદિત હતો.

૩૨. પ્રતિવાદીઓ દ્વારા મુકવામાં આવેલ કેસ એ છે કે અગાઉથી અધિકૃતતામાં પૂરી પાડવામાં આવેલ છ મહિનાના સમયગાળાની અંદર નિકાસની જવાબદારીનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી અને વિસ્તરણ માટેની વિનંતીને નકારી કાઢવામાં આવી છે, ઉપર ઉલ્લેખિત કલમ ૧૧૧ (ઓ) તરત જ અમલમાં આવશે.

૩૩. કલમ ૧૧૧ (ઓ) એ જોગવાઈ કરે છે કે ભારતની બહારના સ્થળેથી લાવવામાં આવેલ કોઈપણ માલ, એટલે કે આયાત કરાયેલ માલ, અને આવા માલને કોઈ પણ શરતને આધિન, અધિનિયમ અથવા હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદા હેઠળ તેની આયાતના સંદર્ભમાં ડ્યુટી અથવા કોઈપણ પ્રતિબંધમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવે છે, જેના સંદર્ભમાં શરતનું પાલન કરવામાં આવતું નથી સિવાય કે યોગ્ય અધિકારી દ્વારા શરતનું પાલન ન કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, કાચા ખાંડની પુનઃ નિકાસની શરત, છ મહિનાની અંદર પ્રક્રિયા કર્યા પછી, તેનું પાલન ન કરવામાં આવે અને યોગ્ય અધિકારી દ્વારા વિસ્તરણ માટેની વિનંતીને નકારી કાઢવામાં આવે, તો માલ જપ્ત કરવા માટે જવાબદાર છે.

૩૪. કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ હેઠળ, જે વ્યક્તિ એક્ટની કલમ ૪૬ હેઠળ 'બિલ ઓફ એન્ટ્રી' ફાઇલ કરે છે તે 'બિલ ઓફ એન્ટ્રી' હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલા માલનો આયાતકાર છે. આવા 'બિલ ઓફ એન્ટ્રી' ધરના વપરાશ માટે હોઈ શકે છે

(એટલે કે કસ્ટમ સ્ટેશનથી ભારતમાં અન્ય કોઈ સ્થળે માલને સાફ કરવા માટે) અથવા વેરહાઉસિંગ માટે 'બિલ ઓફ એન્ટ્રી' (એટલે કે ચોક્કસ સમયગાળા માટે વેરહાઉસમાં આયાત કરેલ માલ જમા કરવા માટે).કોઈ પણ સંજોગોમાં, જે વ્યક્તિ બિલ ઓફ એન્ટ્રી ફાઇલ કરે છે તે આયાતકાર છે અને તેથી, વર્તમાન કિસ્સામાં, પ્રતિવાદી નંબર ૫ ભારતમાં માલનો આયાતકાર છે.પ્રતિવાદીઓનું વલણ, કે તે પ્રતિવાદી નંબર ૫ છે જેણે ભારતમાં માલની આયાત કરી છે અને પ્રતિવાદી નંબર ૫ આયાતકાર છે, તે સાચું અને ન્યાયી લાગે છે.પ્રતિવાદી નંબર ૫ અગાઉથી અધિકૃતતા ધરાવે છે અને માન્ય અધિકૃતતા સામે ભારતમાં આયાત કરેલી સામગ્રી માટેના જાહેરનામા હેઠળ કસ્ટમ્સ ડ્યુટીમાંથી મુક્તિનો દાવો કરતી વખતે આવા અધિકૃતતાની વિગતો પ્રવેશ બિલમાં દર્શાવવામાં આવી છે.આયાતકાર તરીકે પ્રતિવાદી નંબર ૫એ, અધિકૃતતાના સંદર્ભમાં નિકાસની જવાબદારીની પરિપૂર્ણતા માટે આયાત કરેલી સામગ્રીના ઉપયોગ અને પરિણામી ઉત્પાદનોની નિકાસની શરત સૂચવતી અથવા નિર્ધારિત કરતી જાહેરનામાનો લાભ લીધો હોય અથવા છૂટનો દાવો કર્યો હોય તેવું વિભાગનું વલણ પણ સાચું જણાય છે.

૩૫. અમે અવલોકનની હદ સુધી જઈએ છીએ કે જો અધિકૃતતા જારી કરવાની તારીખથી ૧૮ મહિનાનો નિકાસ જવાબદારીનો સમયગાળો વીતી ગયો હોય અને પ્રતિવાદી નંબર ૫ અધિકૃત ધારક હોવાની તરફેણમાં કોઈ વિસ્તરણ આપવામાં

આવ્યું ન હોય, તો વિભાગનું વલણ છે કે કસ્ટમ્સ સૂચના નંબર ૭૯/૨૦૧૭-Cus ની શરતોને આધિન માલની આયાત સમયે ક્યુટીમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હતી અને અધિકૃતતામાં નિર્દિષ્ટ સમયગાળાની અંદર નિકાસ જવાબદારીની પરિપૂર્ણતાની શરતનું પાલન કરવામાં આવતું નથી, તો માલ અધિનિયમની કલમ ૧૧૧ (૦) હેઠળ જપ્ત કરવા માટે જવાબદાર છે. ૧૯૬૨ પણ સારી રીતે ન્યાયી હોવાનું જણાય છે.

૩૬. હકીકત એ છે કે નિકાસકાર, એટલે કે રિટ-અરજદારને માલની કિંમત ચૂકવવામાં આવી નથી અને તેનો માલ પ્રતિવાદી નંબર ૫ ની ભૂલ અથવા કોઈપણ અનિયમિતતાને કારણે જપ્ત કરવા માટે જવાબદાર છે, તે અધિનિયમ, ૧૯૬૨ ની કલમ ૧૧૧ (ઓ) હેઠળ જપ્ત કરવા માટે જવાબદાર માલના સંદર્ભમાં કાનૂની સ્થિતિ પર કોઈ અસર કરશે નહીં.

૩૭. ઉપર જે અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે તે બધા સાથે, હજુ પણ રિટ-અરજદાર માલનો અવેતન માલિક અને નિકાસકાર હોવાથી માલની માલિકીનો દાવો કરી શકે છે અને પુનઃસ્થાપન પણ કરી શકે છે.

૩૮. ૨૦૦૧ (૧૩૪) ELT ૪૦ (ગુજરાત) માં નોંધાયેલા યુનિસિલ્ક વિરુદ્ધ કસ્ટમ્સ કમિશનરના કેસમાં, આ કોર્ટને એક મુકદ્દમા પર વિચાર કરવાનો પ્રસંગ

મળ્યો હતો જેમાં હોંગકોંગની એક કંપનીએ ભારત સહિત વિવિધ દેશોમાં કાચા રેશમની નિકાસ કરી હતી પરંતુ ભારતીય ખરીદદારો માલ માટે ચૂકવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા અને તેઓએ તેમના બેંકરોને મોકલવામાં આવેલા દસ્તાવેજો સ્વીકારીને ચુકવણી કરી ન હતી. માલના માલિક તરીકે અવેતન નિકાસકારનો દાવો અને માલનો કબજો મેળવવા અને ભારતમાં અન્ય લાઈસન્સ પ્રાપ્ત આયાતકારોને માલની પુનઃસ્થાપના અથવા નિકાલ કરવાના દાવાને પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો હતો અને માન્યતા આપવામાં આવી હતી.

૩૯. આ કોર્ટે સંપત રાજ ડુગર (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો. સંપત રાજ ડુગર (સુપ્રા) માં, માલના ખરીદદારે કાચા રેશમની આયાત માટે એડવાન્સ આયાત લાઈસન્સ મેળવ્યું હતું. આયાત કરેલા કાચા રેશમનો ઉપયોગ કપડાંના ઉત્પાદન અને નિકાસ માટે કરવામાં આવશે તેવી શરત પર લાઈસન્સ આપવામાં આવ્યું હતું. ખરીદનારને પાછળથી ત્રણ માલસામાન મળ્યા પરંતુ તેણે નિર્ધારિત શરત પૂરી કરી ન હતી. ત્યારબાદ, વિદેશમાં રહેતા અને વેપાર કરતા ભારતીય નાગરિક, સપ્લાયરએ ચાર લોટમાં ચોક્કસ માત્રામાં કાચા રેશમ મોકલ્યા, જે ખરીદનારને પહોંચાડી શકાય. જરૂરી દસ્તાવેજો પ્રથમ સપ્લાયરના બેંકરોને સૂચનાઓ સાથે મોકલવામાં આવ્યા હતા કે તેઓ ચુકવણી પ્રાપ્ત કર્યા પછી તેમને પહોંચાડે. જ્યારે ચાર માલસામાન ભારતમાં આવ્યા, ત્યારે વિદેશી સપ્લાયર કસ્ટમ્સ સત્તાવાળાઓ સમક્ષ હાજર

થયો અને માલની ડિલિવરી લેવાના અધિકારનો દાવો કર્યો.સત્તાવાળાઓ, જેમને ત્યાં સુધીમાં અગાઉના ત્રણ માલના સંદર્ભમાં નિર્ધારિત શરતોનું પાલન ન કરવા અને ખરીદદાર દ્વારા અગાઉથી આયાત લાઈસન્સ મેળવતી વખતે કરવામાં આવેલી કથિત ખોટી રજૂઆત વિશે જાણ થઈ હતી, તેમણે તેણી અને અન્ય બે વ્યક્તિઓ સામે કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી.કાર્યવાહીને ધ્યાનમાં રાખીને, ખરીદનાર ચુકવણી કરવામાં અને દસ્તાવેજો પ્રાપ્ત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો; અને માલને સાફ કરવા માટે પણ કોઈ પગલાં લીધા નહીં, પરિણામે તેમને છોડી દીધા.વિદેશી સપ્લાયર કાર્યવાહીમાં હાજર થયો હતો અને દલીલ કરી હતી કે માલનું હક ખરીદનારને આપવામાં આવ્યું ન હતું, અને તે માલિક તરીકે ચાલુ રહ્યું હતું; તેથી, ખરીદનારના કાયદાના ઉલ્લંઘન માટે માલ જપ્ત કરી શકાતો નથી અથવા તેની સામે કાર્યવાહી કરી શકાતી નથી અને આ પાસા પર સપ્લાયર અંધારામાં હોવાથી, તેને માલની ફરીથી નિકાસ કરવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ.મહેસૂલ વિભાગે આ વિનંતીને નકારી કાઢી હતી; ઉચ્ચ કોર્ટે રાહત આપી હતી.જ્યારે કાર્યવાહી બાકી હતી ત્યારે લાઈસન્સ રદ કરવામાં આવ્યા હતા.

૪૦. ઉપરોક્ત હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે હાઈકોર્ટના ચુકાદાને સમર્થન આપ્યું હતું—જે આ કેસની જેમ, વિદેશી સપ્લાયર દ્વારા સીધો સંપર્ક કરવામાં આવ્યો હતો.કોર્ટે પ્રચલિત આયાત નિયંત્રણ આદેશની સંબંધિત જોગવાઈઓ પર પણ ચર્ચા કરી હતી અને નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૧૯. નિકાસકાર દેશની બહાર હોય છે, જ્યારે આયાતકાર એટલે કે લાઈસન્સધારક ભારતમાં હોય છે.લાઈસન્સધારકના કહેવા પર જ આ દેશમાં માલની આયાત કરવામાં આવે છે.તે કાયદાકીય રીતે આવી ચીજવસ્તુઓનો માલિક હોય કે ન હોય, આયાત (નિયંત્રણ) આદેશ એક કલ્પના બનાવે છે કે તે આવી ચીજવસ્તુઓની આયાતના સમયથી કસ્ટમ્સ દ્વારા મંજૂરી ન મળે ત્યાં સુધી તેનો માલિક માનવામાં આવશે.આ કાલ્પનિક કથા ઉપરોક્ત આદેશ અને આયાત અને નિકાસ (નિયંત્રણ) કાયદાના યોગ્ય અને અસરકારક અમલીકરણ માટે બનાવવામાં આવી છે. જોકે કાલ્પનિક કથાને તેનાથી આગળ લઈ જઈ શકાતી નથી.આયાત કરેલા માલની માલિકીનો શ્રેય આયાતકારને આપવા માટે તેનો ઉપયોગ કરી શકાતો નથી, એવા કિસ્સામાં પણ કે જ્યાં તે તેને છોડી દે છે, એટલે કે એવી પરિસ્થિતિમાં કે જ્યાં તે માલિકીના દસ્તાવેજો માટે ચૂકવણી કરતો નથી અને પ્રાપ્ત કરતો નથી.એવું હોઈ શકે છે કે ત્યજી દેવાના આવા કૃત્ય માટે, તેની સામે લાઈસન્સ સસ્પેન્ડ/રદ કરવા માટે કાર્યવાહી કરવામાં આવી શકે છે.કદાચ તેની સામે અન્ય કેટલીક કાર્યવાહી પણ થઈ શકે છે.પરંતુ ચોક્કસપણે આવા કિસ્સામાં પણ તેને માલના માલિક તરીકે ગણી શકાય નહીં.અન્યથા હોલિંગ નિકાસકારને ખૂબ જ મુશ્કેલ સ્થિતિમાં મૂકી દેશે; તે ચુકવણી પ્રાપ્ત કર્યા વિના માલ ગુમાવે છે અને

તેનો એકમાત્ર ઉપાય આયાતકાર પર માલની કિંમત અને તેને થયેલા નુકસાન માટે દાવો કરવાનો છે.આ આંતરરાષ્ટ્રીય વેપાર માટે અનુકૂળ નહીં હોય.આપણે એવી પરિસ્થિતિઓની સારી રીતે કલ્પના કરી શકીએ છીએ કે જ્યાં એક અથવા અન્ય કારણોસર, આયાતકાર આયાત કરેલા માલ માટે ચૂકવણી કરવાનું પસંદ કરે છે અથવા તેની ડિલિવરી લેવામાં નિષ્ફળ જાય છે.તે માત્ર તેમને છોડી દે છે.(આપણે પુનરાવર્તન કરી શકીએ કે આપણે એવા કેસની વાત કરી રહ્યા છીએ જ્યાં આયાત કાયદાની વિરુદ્ધ નથી).આવી પરિસ્થિતિ સાથે જ અમે આ મામલે ચિંતિત છીએ અને અમારો નિર્ણય પણ આવી પરિસ્થિતિ સુધી જ મર્યાદિત છે.કલમ ૫ ની પેટા-કલમ (૩) ની શરત (ii), અમારા મતે, આવી પરિસ્થિતિમાં નિકાસકારને તે માલના તેના હકથી વંચિત રાખવાનું કામ કરતું નથી.

૨૦. આ તબક્કે, એક પાસું સ્પષ્ટ કરવું યોગ્ય હોઈ શકે છે.એવા કિસ્સાઓ હોઈ શકે છે, જેમાં આયાતકાર ક્રેડિટ લેટર ખોલે છે અને આયાતી ચીજવસ્તુઓની કિંમતની ચુકવણીની ખાતરી/બાંધધરી આપવાની અન્ય કોઈ વ્યવસ્થા કરે છે.આવી સ્થિતિમાં, આયાતકાર દ્વારા કિંમતની ચુકવણી ન કરવા અથવા તેને છોડી દેવાના કિસ્સામાં, આવી વ્યવસ્થાને લાગુ કરીને કિંમત વસૂલવા માટે નિકાસકાર માટે તે ખુલ્લું રહેશે.આવા કિસ્સામાં, તે સ્પષ્ટ છે કે, નિકાસકારને માલ પર માલિકીનો

દાવો કરવાની અને/અથવા ફરીથી નિકાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.(ખરેખર, તે અસંભવિત છે કે આવા કિસ્સામાં, આયાતકાર સામાન્ય રીતે માલ છોડી દે છે.) તેથી તે જરૂરી છે કે આવા તમામ કિસ્સાઓમાં, સત્તામંડળે આયાતકાર અને/અથવા તેના એજન્ટને નિકાસકારને માલ સાથે વ્યવહાર કરવાની અથવા ફરીથી નિકાસ કરવાની મંજૂરી આપતા પહેલા નોટિસ જારી કરવી જોઈએ.જ્યાં સુધી આ કેસની વાત છે, આયાતકાર અને નિકાસકાર બંને (અનુક્રમે આર. આર. ૨ અને ૧) કલેક્ટર (કસ્ટમ્સ) તેમજ હાઈકોર્ટ સમક્ષ હાજર હતા.R ૨ એ આવી કોઈ વ્યવસ્થાની વિનંતી કરી ન હતી.”

૪૧. તેથી, સંપત્તિ રાજ ડુગર (ઉપરોક્ત) એ સ્પષ્ટ કર્યું છે કે જ્યારે આયાતકાર/ખરીદનાર દ્વારા માલ પરચુઅલ રીતે ત્યજી દેવામાં આવે છે, જેમ કે આ કિસ્સામાં, જ્યાં સુધી માલિકી સપ્લાયર પાસે રહે છે, ત્યાં સુધી પુનઃ નિકાસ દ્વારા તેમના વળતર માટેની તેમની વિનંતીને નકારી શકાય નહીં.

૪૨. આ તબક્કે, અમે એક મહત્વપૂર્ણ બાબત સ્પષ્ટ કરવા માંગીએ છીએ.ડુગરના કેસમાં (ઉપરોક્ત), સર્વોચ્ચ કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો છે કે જો આયાતકાર દ્વારા પ્રવેશ મિલ દાખલ કરવામાં ન આવે અને આયાતકારે માલ છોડી દીધો હોય, તો માલમાં માલિકી આયાતકારને નહીં મળે અને નિકાસકાર

માલની પુનઃ નિકાસ અથવા પરત કરવાનો હકદાર હોઈ શકે છે.કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ ની કલમ ૬૮, ઘરના વપરાશ માટે કોઈપણ વેરહાઉસ માલની મંજૂરી માટે બિલ ઓફ એન્ટ્રી (એક્સ-બોન્ડ બિલ ઓફ એન્ટ્રી) દાખલ કરવાની જરૂર છે.અમને સમજાવવામાં આવ્યું હતું કે સમય જતાં એક્સ-બોન્ડ બિલ ઓફ એન્ટ્રી વેરહાઉસ પર અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા કમિશનરેટ્સમાં દાખલ કરવામાં આવે છે અને મોટી સંખ્યામાં કેસો જાતે જ દાખલ કરવામાં આવે છે.આઈ. સી. ઇ. એસ. પર એક્સ-બોન્ડ બિલ ઓફ એન્ટ્રી દાખલ કરવાથી વેરહાઉસિંગ સુવિધાનો લાભ લેનારા આયાતકારોને ઓટોમેશનનો લાભ મળશે અને વેરહાઉસ માલની મંજૂરીની પ્રક્રિયાને કાર્યક્ષમતા મળશે.કલમ ૬૮ હેઠળ ઘરગથ્થુ વપરાશ માટે માલ સાફ કરવા માંગતા વેરહાઉસ માલના આયાતકાર અથવા માલિકે ICES પર એક્સ-બોન્ડ બિલ ઓફ એન્ટ્રી ફાઈલ કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે અને આયાતના કસ્ટમ્સ સ્ટેશને ઘરગથ્થુ વપરાશ માટે વેરહાઉસ માલની મંજૂરી માટે બિલ ઓફ એન્ટ્રીનું મૂલ્યાંકન કરવું પડશે.આયાતકાર અથવા માલિકે ઘરના વપરાશ માટે એક્સ-બોન્ડ બિલ ઓફ એન્ટ્રી રજૂ કરવા પર, બોન્ડ અધિકારીએ-(i) એન્ટ્રી બિલની વિગતોની ચકાસણી કરવી પડશે; અને (ii) વેરહાઉસ (સામાનની કસ્ટડી અને હેન્ડલિંગ) રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૬ના રેગ્યુલેશન ૮ની શરતો અનુસાર, એન્ટ્રીના એક્સ-બોન્ડ બિલની નકલ પર તેની તારીખની સહી કરીને ઘરના વપરાશ માટે વેરહાઉસમાંથી માલ દૂર કરવાની મંજૂરી આપવી પડશે.એવું લાગે છે કે બોર્ડ એક

પરિપત્ર બહાર પાડ્યો છે જેમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે વેરહાઉસિંગ માટે બિલ ઓફ એન્ટ્રી ફાઈલ કરતી વખતે આયાતકાર દ્વારા ચલાવવામાં આવતા બોન્ડ્સનો અમલ આયાતના કસ્ટમ સ્ટેશન પર જ કરવામાં આવશે.ઉપરનું એકમાત્ર કારણ એ છે કે, હાથ પરના કિસ્સામાં એવું લાગે છે કે બિલ ઓફ એન્ટ્રી (એક્સ-બોન્ડ બિલ ઓફ એન્ટ્રી) દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ તે પછી, આયાતકાર માલ સાફ કરવામાં નિષ્ફળ ગયો.તેથી, ડુગરના કેસમાં (ઉપરોક્ત) સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને એ ધ્યાનમાં રાખીને સમજવો જોઈએ કે ઉપરોક્ત કેસમાં પ્રવેશ બિલ આયાતકાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવ્યું ન હતું અને આયાતકારે માલ છોડી દીધો હતો.આવા સંજોગોમાં, સર્વોચ્ચ કોર્ટે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે માલમાં માલિકી આયાતકારને નહીં મળે અને નિકાસકાર ફરીથી નિકાસ કરવા માટે હકદાર રહેશે.અમારું માનવું છે કે માત્ર એક્સ-બોન્ડ બિલ ઓફ એન્ટ્રી દાખલ કરવાથી, જો આખરે આવી ચીજવસ્તુઓને આયાતકાર દ્વારા મંજૂરી આપવામાં ન આવે, અથવા બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો આવી ચીજવસ્તુઓ ત્યજી દેવામાં આવે તો તે માલનું શીર્ષક આયાતકારને સોંપશે નહીં.આવા સંજોગોમાં પણ, આયાતી ચીજવસ્તુઓ પરનો હક નિકાસકાર પાસે રહેશે અને નિકાસકાર, વિશિષ્ટ હકીકતો અને સંજોગો જેવા કે, કમિશનરને વિનંતી કરી શકે છે કે તે તેને અવેતન વિક્રેતા તરીકે માલની ફરીથી નિકાસ કરવાની મંજૂરી આપે.

૪૩. હાથ પરના કિસ્સામાં, તે વિભાગનો કેસ નથી કે માલને ખોટી રીતે જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો અથવા ખોટી રીતે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યો હતો અથવા તેનું મૂલ્ય નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું. આયાતકાર (પ્રતિવાદી નંબર ૫) જેમ કે ડુગરના કેસમાં (ઉપરોક્ત) લિક્વિડેશન હેઠળ ગયો હતો અને માલ સાફ કરી શક્યો ન હતો. જે સમયે માલ લાવવામાં આવ્યો હતો તે સમયે ખોટી ઘોષણા અથવા દમન અથવા ખોટી રીતે મૂલ્યાંકનનો કોઈ સંકેત રેકૉર્ડ પર નથી.

૪૪. નિઃશંકપણે, અહીં રિટ-અરજદાર અવેતન વિકેતા છે અને તે તેના તરફથી કોઈ દોષ વિના પીડાઈ રહ્યો છે. જો કે, આ બધું વ્યવસાયિક જોખમનો એક ભાગ છે કારણ કે આંતરરાષ્ટ્રીય વેપારમાં વિકેતાઓ સામાન્ય રીતે તેમના હિતની સુરક્ષા માટે સંભવિત ખરીદદારોના અટલ ધિરાણ પત્રનો આગ્રહ રાખે છે, જે વર્તમાન કિસ્સામાં કરવામાં આવ્યું હોય તેવું લાગતું નથી.

૪૫. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, અમે મેસર્સ પેસિફિક (એચ. કે.) લિમિટેડ વિરુદ્ધ ધ કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ (એરપોર્ટ એન્ડ એર કાર્ગો કોમ્પ્લેક્સ), મીનમબક્કમ, ચેન્નાઈના કેસમાં મદ્રાસ હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ અને તેના પર આધાર રાખી શકીએ છીએ, જે ૨૮૧ ઈ. એલ. ટી. ૫૨૨ (૨૦૧૨) માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં આયાતકારે માલની મંજૂરી આપવાનો અને ડિલિવરી લેવાનો ઇનકાર કર્યો હતો, અને માલની

કિંમત ચૂકવવામાં આવી ન હોવાથી, તેમાં અરજદારે અધિકારીઓને માલની પુનઃ નિકાસ/પુનઃસ્થાપનની મંજૂરી આપવા વિનંતી કરી હતી.આવા સંજોગોમાં ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ મદ્રાસ હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.રિટ અરજીનો નિકાલ કરતી વખતે, કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

“૪. અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે જ્યારે આયાતકાર અથવા સંબંધિત માલ મેળવનાર તેમના વતી આયાત કરેલા માલને છોડી દે છે, ત્યારે અરજદાર પ્રશ્નમાં માલનો માલિક રહે છે, જેમ કે સુપ્રીમ કોર્ટે ભારત સંઘ વિરુદ્ધ સંપત રાજ ડુગર, ૧૯૯૨ (૫૮) ELT ૧૬૩ (SC) માં અહેવાલ આપ્યો હતો.

૫. એવું પણ કહેવામાં આવ્યું હતું કે વેચાણ માલ અધિનિયમ, ૧૯૩૦ની કલમ ૪૫ની શરતો અનુસાર માલના વિક્રેતાને 'અવેતન વિક્રેતા' માનવામાં આવે છે, જ્યારે સંપૂર્ણ કિંમત ચૂકવવામાં આવી ન હતી અથવા ટેન્ડર કરવામાં આવ્યું ન હતું.ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૪૬ હેઠળ એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે, માલની મિલકત ખરીદનારને પસાર થઈ હોઈ શકે છે તે હકીકત હોવા છતાં, માલના અવેતન વિક્રેતાને કાયદાની અસર દ્વારા, કિંમત માટે સંબંધિત માલ પર પૂર્વાધિકાર છે.જેમ કે,

અરજદાર, જે અવેતન વિકેતા છે, તેને સંબંધિત માલના સંદર્ભમાં અધિકાર છે.તેથી, તેને પ્રતિવાદીઓને ફરીથી મોકલવા અથવા સંબંધિત માલની ફરીથી નિકાસ કરવાની વિનંતી કરવાનો અધિકાર છે.દિલ્લી હાઈકોર્ટના નિર્ણય અનુસાર, ૨૦૦૪ (૧૬૮) ELT ૧૫ (ડેલ) માં નોંધાયેલા એગ્રીમ સંપદા લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા કેસમાં, આયાતકાર દ્વારા ત્યજી દેવાયેલા માલના સંદર્ભમાં શીર્ષક અરજદાર પાસે રહેશે.

૬. પ્રથમ પ્રતિવાદી વતી દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબી સોગંદનામામાં જાણાવવામાં આવ્યું છે કે આયાતકારે કાયદાની પકડમાંથી છટકી જવા માટે અને તપાસ એજન્સી દ્વારા તેની કામગીરીની રીતની શોધ ટાળવા માટે, પ્રવેશ બિલ દાખલ ન કરવાનું પસંદ કર્યું હોવા છતાં, તેણે માલ છોડી દીધો નથી.તપાસ દરમિયાન, એવું જાણવા મળ્યું હતું કે વધુ ફરજની ચુકવણીથી બચવા માટે માલને નકલી પથ્થર તરીકે ખોટી રીતે જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.આથી, આયાતકારને કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ની જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘન બદલ કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી.તેથી, માલના પુનઃ પરિવહન અથવા પુનઃ નિકાસ માટે અરજદારની વિનંતી ઊભી થશે નહીં.

૭. હકીકતમાં, વિદેશી વેપાર (વિકાસ અને નિયમન) અધિનિયમ, ૧૯૯૨ની કલમ ૧૧ (૧) સાથે વાંચીને કસ્ટમ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૨ની કલમ ૧૧૧ (ડી) હેઠળ માલ જમ કરવાની દરખાસ્ત કરતી મેસર્સ સ્કાય વે કોર્પોરેશન, જયપુર અને અન્ય કેટલાકને ૮/૭/૨૦૧૧ તારીખની કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી, કારણ કે સંબંધિત સત્તાવાળાઓ દ્વારા માલની તપાસ કરવામાં આવી રહી છે.જોકે, આ તબક્કે અરજદારની વિનંતી પર વિચાર કરી શકાતો નથી.

૮. ત્રીજા પ્રતિવાદી વતી દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબી સોગંદનામામાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ત્રીજા પ્રતિવાદી દ્વારા અરજદારને ચૂકવવાપાત્ર રકમ, પ્રશ્નમાં માલ માટે, ગંભીર નાણાકીય અવરોધોને કારણે ચૂકવી શકાતી નથી.તેથી, ત્રીજા પ્રતિવાદી દ્વારા માલ સાફ કરી શકાયો ન હતો અને લઈ શકાયો ન હતો.એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે આચાત કરેલા માલનું મૂલ્ય આજદિન સુધી ચૂકવવામાં આવ્યું નથી.જેમ કે, અરજદાર પ્રશ્નમાં માલનો માલિક રહે છે, કારણ કે ત્રીજા પ્રતિવાદી, માલના આચાતકાર હોવાને કારણે, પ્રશ્નમાં માલ છોડી દીધો હતો.

૯. અરજદાર તેમજ પ્રતિવાદીઓ વતી ઉઠાવવામાં આવેલી ઉપરોક્ત દલીલોને ધ્યાનમાં રાખીને અને ઉપલબ્ધ રેકૉર્ડ્સના અવલોકન પર, તે

સ્પષ્ટ છે કે અરજદારને પ્રતિવાદીઓને જરૂરી પરવાનગી માટે વિનંતી કરવાનો, ફરીથી મોકલવાનો અથવા પ્રશ્નમાં માલની ફરીથી નિકાસ કરવાનો અધિકાર છે.વધુમાં, ત્રીજા પ્રતિવાદીને પ્રશ્નમાં માલની પુનઃ નિકાસ માટે કોઈ ગંભીર વાંધો ન હોવાથી, પ્રતિવાદીઓને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તેઓ અરજદારને વર્તમાન રિટ અરજીમાં અરજદાર દ્વારા વિનંતી કરાયેલ માલની પુનઃ નિકાસ કરવાની મંજૂરી આપે.જો કે, તે સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે સંબંધિત સત્તાવાળાઓ માટે તે યોગ્ય આદેશ પસાર કરવા માટે ખુલ્લું છે, જો તે જરૂરી માનવામાં આવે તો સંબંધિત પક્ષો સામે જરૂરી કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે, કાયદાની સંબંધિત જોગવાઈઓના કથિત ઉલ્લંઘનના સંદર્ભમાં, જો કોઈ હોય તો, શક્ય તેટલી ઝડપથી, કારણ કે અરજદાર ભારે ડિમરેજ ચાર્જ વસૂલ કરી રહ્યો છે.વધુમાં, તે સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદીઓને આ આદેશમાં આ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત અવલોકનોને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રશ્નમાં માલની પુનઃ-શિપમેન્ટ અને પુનઃ નિકાસ માટે અરજદારની વિનંતી પર વિચાર કરવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવે છે, સિવાય કે અરજદાર દ્વારા વિનંતી કરવામાં આવી હોય તેવી પરવાનગી આપવા માટે અન્ય કાનૂની અવરોધો હોય.તે મુજબ રિટ પિટિશનનો આદેશ આપવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગેનો કોઈ હુકમ નથી.પરિણામે, સંકળાયેલી વિવિધ અરજી બંધ કરવામાં આવે છે.”

૪૬. અમારી પાસે કસ્ટમ્સ, એક્સાઈઝ અને ગોલ્ડ ટ્રિબ્યુનલ-તમિલનાડુ દ્વારા એમ. વી. માર્કેટિંગ અને સપ્લાય વિરુદ્ધ કસ્ટમ્સ કમિશનર (આયાત) ના કેસમાં એક આદેશ પણ પસાર કરવામાં આવ્યો છે, જેનો અહેવાલ ૨૦૦૫ (૯૮) ECC ૫૭૯ માં આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં પુનઃ નિકાસ અને ફરજની માંગના મુદ્દા પર થોડો પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો હતો.સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

“વર્તમાન કેસમાં, રેકૉર્ડ્સ દર્શાવે છે કે અપીલકર્તાઓએ સપ્લાયરને ચુકવણી કરી નથી અને સપ્લાયર માલ પરત લેવા માટે સંમત થયા છે કારણ કે શીર્ષક આયાતકારને આપવામાં આવ્યું નથી.અમે અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન વકીલની રજૂઆતમાં બળ શોધીએ છીએ, જેમ કે ઉપર ટાંકવામાં આવેલા વિવિધ કેસ કાયદાઓ પરથી જોઈ શકાય છે, વિભાગ પોતે જ આયાતી ચીજવસ્તુઓની ફરીથી નિકાસ કરવાની મંજૂરી આપે છે.સમગ્ર દેશમાં ટ્રિબ્યુનલની સંકલિત બેંચો પણ એવો મત ધરાવે છે કે માલની ફરીથી નિકાસ કરવાની મંજૂરી કાયદાની વિરુદ્ધ નથી.તેથી, ઉપર નોંધ્યા મુજબ ટ્રિબ્યુનલ, ઉચ્ચ કોર્ટો અને માનનીય સર્વોચ્ચ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા વિવિધ નિર્ણયો પર આધાર રાખીને, અમે માનીએ છીએ કે આયાતી માલની ફરીથી નિકાસ કરવાની મહેસૂલની અરજીને કાયદા દ્વારા મંજૂરી નથી, તેને સ્વીકારી શકાતી નથી અને અમે તેને નકારી

કાઢીએ છીએ.અમારું માનવું છે કે અપીલકર્તાઓ દંડ અને દંડની ચુકવણી પર માલની પુનઃ નિકાસ કરવાનો હકદાર છે.આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચતી વખતે, અમે સમગ્ર દેશમાં આયાતી ચીજવસ્તુઓની પુનઃ નિકાસને મંજૂરી આપવાની વિભાગની લાંબા સમયથી ચાલતી પ્રથાની પણ નોંધ લીધી છે તેમજ ઉચ્ચ કોર્ટો અને સર્વોચ્ચ કોર્ટ દ્વારા પુનઃ નિકાસને મંજૂરી આપવા માટે નિર્ધારિત કાયદાને અનુરૂપ ટ્રિબ્યુનલની વિવિધ બેંચો દ્વારા લેવામાં આવતા સુસંગત ઢ્રજિકોણની પણ નોંધ લીધી છે.અજંતા વોચ લિમિટેડ વિરુદ્ધ સી. સી. ઈ., અમદાવાદ, ૨૦૦૪ (૧૭૧) ઈ. એલ. ટી. ૩૫૦ (ટ્રાઈ-મુંબઈ) ના કેસમાં તાજેતરના નિર્ણયમાં, જ્યાં વિદેશી સપ્લાયર દ્વારા ખોટી શિપમેન્ટ મોકલવામાં આવી હતી, કમિશનર દ્વારા ૬ લાખ રૂપિયાના રીડેમ્પશન ફાઈન અને ૨.૫૦ લાખ રૂપિયાના દંડની ચુકવણી પર ફરીથી નિકાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

અપીલ પર, ટ્રિબ્યુનલે પુનઃ નિકાસને મંજૂરી આપતી વખતે, રીડેમ્પશન ફાઈનને ઘટાડીને ₹૨૫,૦૦૦ના સાંકેતિક સ્તર સુધી ઘટાડ્યો હતો અને લાદવામાં આવેલા દંડને રદ કરવામાં આવ્યો હતો.મહેસૂલની એવી અરજી કે જો ફરીથી નિકાસની મંજૂરી આપવામાં આવે તો પણ આયાતકારે રીડેમ્પશન ફાઈન અને દંડ ઉપરાંત ડ્યુટી ચૂકવવી પડશે, તેને સ્વીકારી શકાતી નથી, કારણ કે એકવાર માલ પર ડ્યુટી ચૂકવવામાં આવે, તે

કાયદાની કલમ ૪૭ની દ્રષ્ટિએ ઘરના વપરાશ માટે માલની મંજૂરી સમાન હશે અને એકવાર તેને ઘરના વપરાશ માટે મંજૂરી આપવામાં આવે, પછી તે માલ દેશમાં માલના જથ્થા સાથે ભળી જાય છે.પુનઃ નિકાસની મંજૂરી એવી પરિસ્થિતિમાં આપવામાં આવે છે કે જ્યાં આયાતકાર એ સ્પષ્ટ કરવા માંગતો નથી કે વિવિધ કારણોસર ઘરેલું વપરાશ માટે માલ અને જ્યારે માલની પુનઃ નિકાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે, ત્યારે ફરજની ચુકવણી પર ઘરના વપરાશ માટે માલની મંજૂરીનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી.તેથી, અમારો વિચારણીય અભિપ્રાય છે કે વેરાની માંગ ત્યારે જ કરી શકાય છે જ્યારે માલને ઘરના વપરાશ માટે મંજૂરી આપવામાં આવે અને જ્યારે તેને ફરીથી નિકાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, ત્યારે દંડ અને દંડની ચુકવણી પર નહીં.આ કેસ સાથે વિદાય લેતા પહેલા, અમે એ પણ અવલોકન કરવા માંગીએ છીએ કે, જો કોઈ આયાતકારે ફરીથી નિકાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવેલી ચીજવસ્તુઓ પર ડ્યુટી (દંડ અને દંડ ઉપરાંત) પણ ચૂકવવાની હોય, તો તેને ફરીથી નિકાસ કરવાની વિવિધ જટિલ અને સમય માંગી લેતી ઔપચારિકતાઓમાંથી પસાર થવાની જરૂર નથી અને એકવાર તેના પર ડ્યુટી અને અન્ય ચાર્જ ચૂકવવામાં આવ્યા પછી તે સ્થાનિક બજારમાં જ માલનો નિકાલ કરવા માટે સ્વતંત્ર છે.ઉપર જે ચર્ચા કરવામાં આવી છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને અને કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે ૧,૦૦,૦૦૦ રૂપિયા (એક લાખ

રૂપિયા) ના રીડેમ્પશન ફાઈનની ચુકવણી પર માલના વધારાના જથ્થાને ફરીથી નિકાસ કરવાની મંજૂરી આપીએ છીએ અને ૨૫૦૦૦ રૂપિયા (પચીસ હજાર રૂપિયા) નો દંડ લાદીએ છીએ જે ન્યાયના ઉદ્દેશોને પૂર્ણ કરશે અને અમે તે મુજબ આદેશ આપીએ છીએ.આમ અપીલનો ઉપરોક્ત શરતોમાં નિકાલ કરવામાં આવે છે.અપીલકર્તાઓ પરિણામી રાહત મેળવવા માટે હકદાર છે, જો કોઈ હોય તો.”

૪૭. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે આ રિટ-અરજીનો નિકાલ કરીએ છીએ, જેમાં રિટ-અરજદારની તરફેણમાં માલની પુનઃ નિકાસની માંગ કરતી કમિશનરને સંબોધીને અરજી દાખલ કરવાની સ્વતંત્રતા અનામત રાખવામાં આવી છે.કમિશનર રિટ-અરજદારને સુનાવણીની તક આપશે, અને માલની માલિકી અને માલિકીના સંદર્ભમાં સંતોષ નોંધાવ્યા પછી, માલની નિકાસ પર વાજબી ફરજ લાદવા પર કાયદા અનુસાર માલની ફરીથી નિકાસ કરવા માટે જરૂરી પરવાનગી આપવા માટે આગળ વધી શકે છે.કમિશનર પ્રતિવાદી નંબર ૫ ને સુનાવણીની તક પણ આપશે જો પ્રતિવાદી નંબર ૫ ને માલની પુનઃ નિકાસ માટે રિટ અરજદારની વિનંતી અંગે કંઈક કહેવું હોય.

૪૮. અમે એ ધ્યાનમાં રાખીને રિટ-અરજદારની તરફેણમાં ઉપરોક્ત રાહત આપવાનું યોગ્ય માન્યું છે કે કરારની શરતો એ સ્થિતિને અનુરૂપ છે કે જ્યાં સુધી

ખરીદનાર સંપૂર્ણ માલ માટે રકમ ચૂકવે નહીં ત્યાં સુધી પ્રશ્નસ્થ માલનો હક્ક ટ્રાન્સફર થશે નહીં. આમ રિટ-અરજદાર આચાત કરેલી અસ્કયામતો પર માલિકી/માલિકી જાળવી રાખવા માટે અવેતન વિકેતાનો દરજ્જો ધારણ કરે છે.રિટ-અરજદારને રાહત આપવાનું એક બીજું કારણ છે, અને તે એ છે કે માલ કસ્ટમ સરહદમાં સુરક્ષિત છે અને હજુ સુધી સ્થાનિક બજારમાં પ્રવેશ્યો નથી.

(જે. બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

(નિશા એમ. ઠાકોર, ન્યાયમૂર્તિ)

/મોઈનુદ્દીન

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.